

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ

У НОМЕРІ:

- **ЗАКОНОТВОРЧІСТЬ**

∨ *Новації у сфері
податкового законодавства України*

∨ *Перегляд незаконних вироків
для довічно засуджених*

- **ВІЙСЬКОВІ ПИТАННЯ**

∨ *Комбатанти та законодавча база України*

№ 19 (163) ГРУДЕНЬ 2018

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА БІБЛІОТЕКА

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ**

№ 19 (163) 2018

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів

Додаток до журналу
«УКРАЇНА: ПОДІЇ, ФАКТИ, КОМЕНТАРІ»

Засновники:

Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
Національна юридична бібліотека

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф.,
заступник генерального директора НБУВ

Редакційна колегія:

Н. Іванова (відповідальна за випуск),
Ю. Половинчак, Т. Дубас,
В. Гребенюк

Заснований у 2011 році
Видається двічі на місяць

Передрук – тільки з дозволу редакції

З повнотекстовою версією видання можна
ознайомитись на сайті

Центру досліджень соціальних комунікацій
nbuviar.gov.ua

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Верховна Рада ухвалила закон
про прилеглу зону.....3

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

Закірова С.
Новації у сфері податкового законодавства
України: тактичні кроки чи стратегічні
завдання?.....4

Аулін О.
Комбатанти та законодавча база України.....16
Кривецький О.

Законопроект №2033а: можливість
переглянути незаконні вироки для довічно
засуджених.....19

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Моніторинг законодавства.....21

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *26

АКТУАЛЬНА ПОДІЯ

Верховна Рада ухвалила закон про прилеглу зону

За законопроект № 8361 проголосували 244 обранці.

Народний депутат України, секретар парламентського Комітету з питань національної безпеки і оборони Іван Вінник наголосив, що вказаний законопроект посилює силові та контрольні функції Військово-морського флоту та Прикордонної служби у прилеглий зоні України.

Нардеп нагадав, що Україна ратифікувала Конвенцію з морського права ще у 1990-х року, де і визначено термін прилеглої зони, – це морська територія, яка простягається на 24 милі від узбережжя України. Зараз, уточнив Іван Вінник, Україна контролює 12 миль, водночас, ефективних засобів контролю, протидії порушенням і притягнення до відповідальності осіб, які вчиняють злочини у прилеглий зоні, Україна не створила.

«Законопроект покликаний упорядкувати повноваження держави у прилеглий зоні, надати ті можливості контролювати, притягувати до відповідальності за порушення фіскальних, митних, міграційних або санітарних правил – кораблі, судна, шлюпки... у прилеглий зоні України», – зазначив Іван Вінник (*ZIK (https://zik.ua/news/2018/12/06/rada_uhvalyla_zakon_pro_pryleglu_zonu_1463879). – 2018. – 6.12).*

Як зазначається в пояснювальній записці до законопроекту, метою прийняття Закону України «Про прилеглу зону України» є:

- гармонізація морського законодавства України з законодавством інших причорноморських держав та інших держав-

учасниць Конвенції 1982 року (правовий статус та режим прилеглої зони визначений у національному законодавстві 83 прибережних держав із 155 держав-учасниць Конвенції);

- встановлення прилеглої зони України, визначення її правового статусу та режиму, надання Україні можливості здійснювати митний, фіскальний, імміграційний та санітарний контроль у прилеглий зоні, а також мати права і здійснювати обов'язки щодо затонулих у прилеглий зоні археологічних та історичних об'єктів.

- попередження здійснення контрабандних операцій та нелегальних суднозаходів до закритих портів тимчасово окупованих територій України.

На сьогодні Україна не встановила прилеглої зони. Відповідно, відсутній і нормативно-правовий акт, який регулював би її правовий статус та режим.

Прийняття Закону України «Про прилеглу зону України» потребуватиме внесення змін та доповнень до чинного законодавства України, зокрема, до Закону України «Про Державну прикордонну службу України», Закону України «Про охорону культурної спадщини України» та Закону України «Про охорону археологічної спадщини України», а також приведення відповідних підзаконних нормативно-правових актів у відповідність із ним (*Офіційний веб-портал Верховної Ради України (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64003).*

АНАЛІТИЧНИЙ РАКУРС

С. Закірова, канд. іст наук, доц., ст. наук. співроб.

Новації у сфері податкового законодавства України: тактичні кроки чи стратегічні завдання?

Цьогоріч народні депутати України у ніч на 23 листопада 2018 р. влаштували собі власну Black Friday. Результатом тривалих палких і гострих дискусій стало прийняття двох надзвичайно важливих законів: «Про державний бюджет бюджет на 2019 рік» (законопроект № 9000) і «Про внесення змін до Податкового кодексу та деяких інших законодавчих актів щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» (законопроект № 9260).

Зв'язок зазначених законопроектів є не просто логічним, а цілком обґрунтованим і необхідним, оскільки від законопроекту про зміни до Податкового кодексу суттєво залежить дохідна частина держбюджету. Як наголошували ініціатори податкового законопроекту, позитивне голосування за нього дозволить забезпечити збалансованість бюджетних надходжень у 2019 році та виконати деякі з умов і зобов'язань України в рамках Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Темпи роботи парламентарів над урядовим законопроектом про зміни до Податкового кодексу просто вражають.

Законопроект № 9260 був поданий до Верховної Ради України 5 листопада 2018 р. і того ж дня його було передано на розгляд профільного комітету з питань податкової та митної політики. Наступного дня Головне науково-експертне управління апарату парламенту оприлюднило висновок, де висловлювалися зауваження до законопроекту і наголошувалося, що до проекту можуть бути висловлені й інші зауваження, надання яких є неможливим через стислі терміни, відведені для його аналізу. Натомість попри висловлені зауваження експертного управління вже 8 листопада 2018 р. комітет рекомендував парламентарям прийняти законопроект за основу. У той же день документ було включено

до порядку денного сесійного засідання парламенту і прийнято у першому читанні.

Віце-прем'єр-міністр України – міністр регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства Г. Зубко, закликаючи депутатів підтримати урядовий законопроект, прямо зазначив, що необхідно прийняти зміни до Податкового кодексу № 9260 аби податкові нововведення уряд міг врахувати під час підготовки до другого читання закону про державний бюджет України на 2019 рік.

22 листопада 2018 р. комітет з питань податкової та митної політики рекомендував Верховній Раді прийняти законопроект № 9260 у другому читанні та в цілому. Голова профільного комітету, народний депутат від Блоку Петра Порошенка Н. Южаніна зазначила, що під час підготовки документу до другого читання загалом було опрацьовано біля тисячі поправок, більшість із яких була врахована. Як наголосив глава секретаріату Ради підприємців при Кабінеті міністрів України А. Забловський, профільний комітет «відфільтрував» на своєму нічному засіданні з 22 на 23 листопада, яке закінчилося тільки о 4 годині ранку, більшість із біля 600 поданих на той момент поправок до Податкового кодексу.

На ранок 23 листопада 2018 р. законопроект № 9260 «Про внесення змін до Податкового кодексу та деяких інших законодавчих актів щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» було винесено до сесійної зали і прийнято у другому читанні.

Тож українці вкотре стали свідками і заручниками податкових новацій, частина яких викликає серйозне занепокоєння щодо їх своєчасності і обґрунтованості. Так, доцент кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету, кандидат економічних наук М. Пасічний

вважає: «Маючи добрі наміри подекуди болісно наступаємо на граблі, не досягнувши планових результатів, повертаємось до відправної точки податкових новацій». На його думку, держава потребує схвалення фіскальної стратегії з чітким визначенням ієрархії цілей, завдань, інструментарію їх досягнення та центрів відповідальності. Перебування у «податковому лабіринті», зазначає науковець, є небезпечним і деструктивним кроком, який відділяє нас від цивілізованого розвинутого суспільства.

Загалом, навіть не вдаючись до змістовного аналізу запропонованих у законопроекті нововведень, експерти одразу наголосили на суто формальному аспекті, який практично виводить новий документ за межі правового поля. Як підкреслив аналітик громадської організації «Публічний аудит» Т. Галайда, зміна або введення нових податкових ставок у листопаді чи грудні порушує вимоги статті 4 Податкового Кодексу, якою визначається принцип стабільності податкового законодавства України. За його словами, зміни до будь-яких елементів податків та зборів не можуть вноситися пізніше як за шість місяців до початку нового бюджетного періоду, в якому будуть діяти нові правила та ставки. Оскільки новий бюджетний період починається з 1 січня 2019 року, зміни до будь-яких елементів податків та зборів можуть вноситись до 1 червня 2018 року, то пропозиції уряду, підтримані парламентарями є порушенням діючого законодавства.

Таку думку поділяють й експерти Інституту податкових реформ, які підкреслили, що пропозиції щодо зміни податків мали б бути подані до 1 червня 2018 року, а не в листопаді, за 2 місяці до початку нового бюджетного року.

З ними погоджується і політолог А. Золотарьов. Він акцентує увагу на тому, що відстрочення введення нових норм на наступний бюджетний рік передбачена тільки в частині пунктів закону, значна частина нововведень повинні увійти в життя вже в першій половині 2019 р.

Натомість детальний аналіз положень нового податкового закону вкрай важливий як для господарюючих суб'єктів, так і для

усіх громадян, враховуючи його значення як джерела формування дохідної частини державного бюджету України 2019 року.

В цілому новації податкового законодавства варто умовно розділити на декілька блоків, кожен з яких викликав бурхливу реакцію в експертному і громадському середовищі.

Чи не найбільш обговорюваними у суспільстві стали нововведення, які стосуються правил і норм міжнародних відправлень, оскільки навколо них протягом останнього року формувалися різноманітні міфи, що підігрівалися проектами урядовців.

Законом № 9260 пропонується визнати податковими агентами усіх операторів поштового зв'язку й експрес-перевізників, які здійснюватимуть нарахування та сплату податкових зобов'язань з ПДВ до бюджету у разі ввезення на митну територію України товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, у несупроводжуваному багажі. Тобто тепер, у разі ввезення на митну територію України міжнародних відправлень, усі вони будуть здійснювати нарахування та сплату податків до бюджету.

У висновку Головного експертного управління апарату Верховної Ради зазначено, що пропозиція проекту щодо покладення на оператора поштового зв'язку, експрес-перевізника функцій податкових агентів не узгоджується з нормами Податкового кодексу, де податковим агентом визнається особа, на яку цим Кодексом покладається обов'язок з обчислення, утримання з доходів, що нараховуються (виплачуються, надаються) платнику, та перерахування податків до відповідного бюджету від імені та за рахунок коштів платника податків. Водночас, вказані оператори не здійснюють виплату доходу платникам податку, а надають одержувачам послуги з перевезення придбаного ними товару. Крім того, вказана норма, на погляд експертів, має дискримінаційний характер, оскільки покладення додаткових фінансових обов'язків на деяких поштових операторів, експрес-перевізників може призвести до додаткових витрат, а тому не узгоджується із принципом рівності усіх платників перед законом,

недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації.

Законом про зміни до Податкового кодексу знижено поріг безподаткового ввезення на митну територію України товарів з вартістю 150 € до 100 € за одну посилку. Також відхилено норму про «три посилки», які одержувач міг отримувати без сплати податків. Як зазначено на сайті Міністерства фінансів, зазначена норма скасована, оскільки поштові оператори виявились не готовими до адміністрування такого обмеження. Перехідний період для застосування нової норми – з 1 січня 2019 р. по 30 червня 2019 р. В цей період будуть оподатковуватися товари, вартість яких перевищуватиме 150 €.

Експерти і фахівці одразу відреагували на запропоновані зміни і почали у засобах комунікації пояснювати, як буде формуватися за нових умов кінцева вартість товарів, замовлених за кордоном, і як це вплине на розвиток поштових відправлень загалом. В експертному середовищі заявляють, що подібні дії влади ставлять під загрозу задоволення потреб громадян України та створюють необґрунтовану монополію і подальшу олігархізацію внутрішнього ринку. Директор Українського інституту аналізу і менеджменту політики Р. Бортник так оцінив зазначені новації: «Оподаткувати ті ж посилки – насправді, означає залізти до кишень середнього класу, передусім дрібного, а навіть й середнього бізнесу, який використовує такі інструменти для закупівлі тих чи інших товарів». А експерт ВТ «Фонд суспільної безпеки» Ю. Гаврилечко взагалі назвав такі нововведення «парламентсько-поштовим здиригством на користь олігархів».

Категорично проти таких змін виступили поштові оператори. Небачить перспектив у таких новаціях генеральний директор «Укрпошти»

І. Смілянський. За його словами, аби обійти заборону, громадяни зможуть оформити замовлення на близьких, чи скористатися за відповідну плату послугами юридичних осіб, на яких обмеження не розповсюджується. Він вважає, що такі зміни зменшать конкуренцію на ринку та створюватимуть додаткові перешкоди для клієнтів. «Ті, хто раніше обходив норми податкового законодавства, матимуть змогу робити це знову. Достатньо подивитися на великих імпортерів, які працюють як сотні або тисячі ФОПів», – підкреслив І. Смілянський.

Представник комітету з електронної комерції «Інтернет-асоціації України» О. Ольшанський вважає, що в Україні немає жодних проблем з міжнародними поштовими відправленнями, просто влада хоче створити монополію на ринку, щоб українці платили дорожче. «Країна на сьогоднішній день хвора на монополізацію, прийняття законопроекту не призведе ні до чого хорошого, окрім посилення монополістичних тенденцій на українських ринках та руйнування тих позитивних тенденцій, які спостерігаються зараз» – наголосив О. Ольшанський.

«Ми переконані, що ті підприємці, які використовують «сірі» схеми з ввезення товару без мит, будуть просто працювати за тими ж старими схемами. А ось звичайні громадяни дуже навіть відчують подорожчання. Для більшості людей, які звикли замовляти якісний і недорогий одяг у зарубіжних інтернет-магазинах, будь-яке зменшення ліміту на безмитне ввезення посилок може відчутно вдарити по кишені», – наголошує акціонер поштового оператора Meest China В. Лисенко.

Оглядач Громадського Телебачення Л. Ремажевська, проаналізувавши законодавчі зміни щодо поштових відправлень, наводить конкретний приклад удорожчання вартості товару для громадян України.

ПАЛЬТО ЗІ США

ДО 1 ЛИПНЯ 2019 РОКУ

ЦІНА
€158

МИТО
З НАДЛИШКУ
10%
€0,8

ПАВ З НАДЛИШКУ
ТА МИТА
€1,76

= €160,56

+ВАРТІСТЬ ДОСТАВКИ

NOVA POSHTA
SHOPPING
€5-14

BOXBERRY,
UKRPOШТА,
EMS
€4-7

ПАЛЬТО ЗІ США

ПІСЛЯ 1 ЛИПНЯ 2019 РОКУ

ЦІНА
€158

МИТО
З НАДЛИШКУ
10%
€5,8

ПАВ З НАДЛИШКУ
ТА МИТА
€12,76

= €176,56

+ВАРТІСТЬ ДОСТАВКИ

NOVA POSHTA
SHOPPING
€5-14

BOXBERRY,
UKRPOШТА,
EMS
€4-7

<https://hromadske.ua/posts/na-skilki-podorozhchayut-posilki>

Наприкінці 2016 р. Міністерство фінансів України вже пропонувало знизити поріг вартості оподаткування посилок зі 150 до 22 €. Такий закон, на думку урядовців, мав зупинити канал тіньового імпорту товарних партій і стимулювати сумлінних імпортерів.

Засновник і керівник інтернет-маркету Rozetka. ua В. Чечоткін наголошує, що раніше в Україні існувало лише 2 види товарів – офіційна продукція або ж контрабанда, ввезена без сплати всіляких податків і мит. З поширенням онлайн-покупок з'явилася альтернатива – покупки

за кордоном, те, що називають *postborder selling*. Водночас, як наголошує В. Чечоткін, виникають і законопроекти про зниження порогу оподаткування посилок. Автори такої ідеї припускають, що це дозволить вивести бізнес із тіні, пояснює експерт, але зіткнувшись з опором громадськості, її «поховали». Тепер знову цю ідею витягнули на світ, прокоментував керівник найбільшого онлайн-маркету Rozetka. ua В. Чечоткін.

На сайті президента України 31 жовтня 2018 р. з'явилася петиція «Не допустити оподаткування посилок фізичних осіб вартістю понад 22 € додатковими податками» (прописано 22 €, тому що до реєстрації законопроекту суспільством напередодні прийняття закону ширилися чутки саме про таке обмеження вартості посилок). Тільки за 12 перших днів листопада 2018 р. дану петицію підписало більше 15,5 тисяч осіб із 25 тис. необхідних. І хоча сумарна вартість отриманого товару новим законом встановлена не 22 €, а 100 €, утім для громадян це означає таки здорожчання замовленого з-за кордону товару.

На особливий аспект нового механізму оподаткування поштових відправлень звертає увагу директор департаменту економічної політики Федерації роботодавців України С. Салівон. Він зазначає, що неоподатковувану вартість відправлень на адресу юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців пропонується залишити на колишньому рівні в 150 €, у той час як для звичайних фізичних осіб (громадян) зменшити її до 100 €. Яким чином оператор поштового зв'язку повинен буде визначити – підприємець чи перед ним або звичайна фізособа – залишається, на думку експерта, незрозумілим.

Але навіть у цій нормі законодавства фахівці вбачають певні незрозумілості. Так, заступник директора з представництва інтересів компаній – членів Європейської Бізнес Асоціації С. Михайловська відмічає, що у законі вказано, що для бізнесу (для юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців) не будуть оподатковуватись операції із ввезення товарів, сумарна митна вартість яких не перевищує 150€ в одній посилці. У той же час, на думку експерта, такі зміни

до Податкового кодексу будуть протирічити Митному кодексу України, де вказано, що звільняється сумарна фактурна вартість, яка не перевищує 150 €. С. Михайловська пояснює, що митна вартість, крім ціни товару (фактурної) включає ввізне мито, ПДВ на імпорт, а також може ще й акцизний податок та витрати на доставку до кордону.

Крім того, юристи прогнозують інший можливий наслідок такої новації. Адвокат, керуючий партнер ЮФ «Можаєв і Партнери» М. Можаєв зазначив: «Якщо цей окремий механізм для юридичних осіб дійсно буде працювати, то я думаю, що почнеться хвиля створення юросіб спеціально для здійснення таких закупівель».

Фахівці виокремлюють певні шляхи, якими можуть почати користуватися і громадяни як фізичні особи, аби уникнути виконання норм закону № 9260. Зокрема, економічний експерт Ю. Гаврилечко наголошує, що це призведе до росту рівня контрабанди та зменшення привабливості ринку України для закордонних світових компаній. Експерт вважає, що неможливість купувати товари за кордоном, не сплачуючи за них ввізне мито, яке становитиме 45-50% від вартості самої покупки, призведе до того, що люди почнуть шукати обхідні шляхи. І найпростішим, на думку Ю. Гаврилечка, стане замовлення через території, на які дія цього закону не розповсюджується та які не контролюються українською владою, тобто через непідконтрольні території сходу України. Також, зазначає експерт, окрім кінцевого споживача, постраждають українські логістичні компанії, для яких напрямок доставки товарів з-за кордону є основним, оскільки, нескладно передбачити, що кількість замовлень на доставку посилок з-за кордону знизиться у декілька разів (як, до прикладу, було в Білорусі в 2016 році), а користувачі змушені будуть користуватись іншими, в основному, нелегальними, контрабандними способами переміщення товарів через кордон.

Отже, норми про зміни в оподаткуванні міжнародних поштових відправлень практично не мають прихильників серед експертів, фахівців і пересічних громадян України.

Важливою складовою нового закону стало зростання екологічного податку. За законом № 9260 з 1 січня 2019 р. ставку екоподатку за викиди двоокису вуглецю (CO₂) стаціонарними джерелами підвищено з 0,41 грн за тонну до 10 грн за тонну. Враховуючи сучасний рівень оподаткування, ставки екологічного податку на викиди парникових газів в Україні зростуть у 24,39 рази! А до 2023 р. парламентарі встановили поетапне підвищення ставки до рівня 30 грн за тонну, тобто щороку екоподаток підвищуватиметься на 5 грн за тонну. Як вважають ініціатори законопроекту, такі кроки повинні стимулювати підприємства-забруднювачів до зменшення викидів шкідливих речовин у навколишнє середовище. Крім того, нововведення у сфері екологічного оподаткування спрямоване на адаптацію українського законодавства під стандарти екологічної політики країн ЄС, що було зазначено в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Утім проти таких нововведень першими, зрозуміло, виступили промисловці. Зокрема, Президент об'єднання підприємств «Укрметалургпром» О. Каленков заявив, що підвищення екологічного податку у 25 разів призведе до скорочення темпів роботи підприємств і загалом вдарить по економіці України. А голова Федерації металургів України С. Біленький заявив, що зростання екоподатку в 25 разів – це лише перший етап підвищення податку, а надалі збільшення відбудеться у 75 разів. Таке зростання, за його словами, призведе до зниження конкурентоспроможності українських підприємств через високе навантаження, яка ляже на плечі підприємств. Він зазначив, що українські підприємства і так виконують суттєві екологічні функціональні проекти. Так, у 2017 р. всі підприємства гірничо-металургійного комплексу України інвестували близько 3,5 мільярдів гривень на екологічні заходи. Крім цього загальна сума екологічного податку, який стосується не тільки CO₂, складала близько 1 мільярда гривень. Проте, зазначив голова Федерації металургів України, як показує практика, тільки 15% цього екологічного податку, що спрямовується до державного

і місцевих бюджетів, використовується за прямим призначенням.

Сумнівними виглядають наслідки зростання екоподатку і для частини парламентарів. Зокрема, голова комітету ВР з питань промислової політики та підприємництва, народний депутат від Радикальної партії В. Галасюк заявив, що його фракція не голосувала за закон через те, що він замість стимулів для інвесторів, виробників та експортерів, у черговий раз передбачає підвищення податків та економічний тиск на промисловість.

Певні сумніви щодо ефективності запропонованих змін та їх позитивного впливу на навколишнє середовище висловлюють і екологи. Екологічний експерт, голова CERN В. Антипов вважає, що до екології цей законопроект жодного відношення не має, а все робиться виключно для поповнення скарбниці. За його словами, гроші, що збираються з екологічного податку (приблизно 5 млрд грн), просто витрачаються незрозуміло куди.

Еколог поділяє думку промисловців, що різкий стрибок ставки податку вплине на конкурентоспроможність українських підприємств на світових ринках, які скоротять обсяги виробництва. В. Антипов вважає, що це призведе до зменшення експорту, а відповідно, може спричинити погіршення ситуації з курсом гривні.

Голова громадського формування «Екологічний патруль» та голова громадської ради при Державній екологічній інспекції у Дніпропетровській області Т. Лампіка також відмічає, що підвищення екоподатку буде включено до собівартості продукції і позначиться на конкурентоспроможності будь-якого підприємства: чи то виробника металу або курятини, чи то котельні ОСББ. Екологічний експерт наголошує: «Візьмемо за приклад котельню, приміром, ОСББ чи торговельного центру. Котельня торгового центру платить в середньому 20 тис. грн в рік екоподатку. Збільшивши цей податок у 25 разів, ми отримаємо 500 тисяч. Мешканці ОСББ готові заплатити самотужки таку суму, якщо у них буде власна котельня? Ні,

звичайно. Це дуже ризикований крок. Його треба перераховувати і переглядати, тому що цей законопроект торкнеться всіх об'єктів, які викидають або утворюють відходи – починаючи від простих котелень торгових центрів і закінчуючи великими підприємствами». Крім того Т. Лампіка зазначила, що сьогодні навіть вже отримані кошти від екологічного податку розподіляються неефективно. На її думку, те, як на місцях витрачають гроші екологічного фонду, викликає чимало запитань, а відтак від використання коштів, що повинні бути спрямовані на відновлення навколишнього середовища, на компенсацію екологічної шкоди, ніяких реальних поліпшень екології не відбувається.

Як це не дивно, але неефективність використання екологічних грошей констатує і міністр екології та природних ресурсів України О. Семерак. Він зазначив, що у 2018 р. загальна сума надходжень від збору податку складе близько 4 млрд грн. «На жаль, кошти поки що спрямовуються на інші цілі, але не на природоохоронні заходи. З двох мільярдів, які залишаються в загальному фонді бюджету – загальному, не спеціальному, – вони йдуть до Міністерства фінансів, в загальну скарбничку, і вже уряд і парламент розподіляють їх на заходи, починаючи від безпеки, з питань освіти, охорони здоров'я, у тому числі і навколишнього середовища», – заявив О. Семерак. У нинішньому році, за словами міністра, з центрального бюджету на природоохоронні заходи було спрямовано лише 300 млн грн. Зокрема 192 млн грн було виділено на боротьбу зі шкідливим впливом вод, розповів О. Семерак. «Інші кошти були спрямовані на заходи, які дуже опосередковано стосуються питань охорони навколишнього середовища», – підкреслив міністр екології та природних ресурсів України.

Відтак, усі зацікавлені сторони мають певні сумніви щодо ефективності норм закону про різке підвищення екологічного податку в Україні.

Наступною важливою новацією закону стало удосконалення електронної системи контролю за обігом палива і спирту. За оцінками експертів

і учасників профільних ринків, у тіні сьогодні перебуває до 30% обігу нафтопродуктів і до 50% обігу спирту. Причому тіньова частка різко зросла за останні кілька років.

З 1 липня 2019 р. законом запроваджуються нові методи контролю і моніторингу у паливній галузі, що дозволить, як вважають законодавці, збільшити надходження акцизного податку на паливо. Експерти називають ці нововведення революційними змінами в паливній галузі. Керівник проекту MASTER:Бухгалтерія М. Галелюка відмічає, що завдяки введенню обов'язкового ліцензування діяльності усіх суб'єктів господарювання, які здійснюють виробництво, зберігання, оптову та роздрібну торгівлю паливом, держава зможе комплексно відстежувати процес вироблення й розповсюдження пального, що надасть їй інструменти для поступового усунення з ринку тіньових гравців, які торгують паливом без дозвільних документів і не сплачують податків.

Позитивних змін очікує від запровадження таких новацій і виконавчий директор UPK Group О. Кірімов. За його словами, оскільки сама ліцензія буде недорогою – близько 2 тисяч гривень на рік, на вартості палива ці додаткові витрати компаній ніяк не позначаться. Але, зазначає О. Кірімов, отримати ліцензію зможуть далеко не всі: для цього потрібно відповідати ряду критеріїв. Наприклад, для АЗС – мати документи на земельну ділянку та акт введення в експлуатацію самої заправки. На думку виконавчого директора UPK Group О. Кірімова, це повинно знищити бізнес так званих «сірих» заправок, які масово відкриваються в Україні.

Утім експерти відмічають і те, що для пересічних водіїв новації у паливній галузі призведуть до втрати можливості заправлятися дешево на «сірих» заправках, оскільки сьогодні ціни на таких АЗС, як мінімум, на 10% нижче, ніж у великих мережах. А про те, що обсяги продажів на цих АЗС значні, говорять відомості, які навів О. Кірімов: такого палива в Україні реалізується близько 1,5 млн. т в рік приблизно на 120 млрд. грн (ємність всього ринку складає близько 280 млрд. грн).

Новий закон передбачає, що суттєві зміни мають відбуватися і у роботі Системи електронного

адміністрування реалізації пального (СЕАРП). Для посилення контролю за обігом палива в країні у СЕАРП буде відображатися фактичний рух палива не через суб'єктів господарювання, а через місця зберігання. Таким чином, пояснює М. Галелюка, акцизним складом стане вважатися кожен пункт реалізації бензину, дизельного палива чи газу, які мають бути обладнані витратомірами-лічильниками та рівнемірами. Дані цих лічильників будуть порівнюватися з показниками СЕАРП, що дозволить відстежувати фактичні обсяги руху, зберігання пального й перекрити канали для реалізації нелегального пального. Експерт наголошує, що об'єктами моніторингу стануть навіть бензовози, які трансформуються в ліцензовані пересувні склади з системою відстеження зливу пального.

Як відмічає директор «Консалтингової групи А-95» С. Куюн, посилений податковий контроль повинен ліквідувати «сіру» схему з торгівлі документами на паливо, коли торгують не товарними партіями, а тільки документами на них, що дозволяє уникнути оподаткування, оскільки існуюча фіскальна система (СЕАРП) такі угоди, не забезпечені товаром, не відстежує.

Важливою умовою посилення моніторингу у паливній галузі стане контроль за цільовим використанням пального авіаційного транспорту (бензинів авіаційних та палива для реактивних двигунів). Парламентарі хочуть збільшити відповідальність за використання авіапального не за призначенням, підвищуючи у таких випадках коефіцієнт акцизу на 10.

Зазначене нововведення має припинити розповсюдження ще однієї незаконної операції на ринку звичайного та авіаційного пального. За словами С. Куюна, зараз акциз на авіаційне паливо становить лише 21 €/т, тоді як на дизельне пальне – 250 €/т, чим користуються «ділки», які змішують дизель і гас, істотно «заощаджуючи» на податках. У підсумку, в минулому році імпорт гасу, за словами фахівця, зріс майже втричі.

Як вважає керівник проекту MASTER:Бухгалтерія М. Галелюка, у разі успішного впровадження механізмів моніторингу й контролю, від паливної галузі

планується залучити до бюджету близько 1 млрд. грн.

Ще більш оптимістично оцінює зазначені податкові новації у паливній галузі президент Нафтогазовій Асоціації України Н. Привалова. Вона зауважила, що це допоможе ліквідувати тіньові схеми, зробити ринок прозорим, підвищити його конкурентність та інвестиційну привабливість, а також збільшити надходження до державного бюджету до 10 млрд. грн на рік.

Позитивно оцінили зазначені нововведення й експерти Інституту податкових реформ. Окрім очікуваного покращення контролю за обігом пального в країні, експерти окремо звернули увагу на те, що встановлені законом норми щодо змін в адмініструванні акцизного податку пального та спирту набувають чинності з 1 липня 2019 р., а відповідальність за порушення зазначених норм – з 1 жовтня 2019 р. (на різницю від інших термінів введення податкових змін у цьому ж законі). В Інституті податкових реформ вважають, що це відповідає принципу стабільності податкового законодавства України. Також такий перехідний період до моменту настання відповідальності за порушення надає платнику податків додаткові можливості щодо прийняття та апробацію на практиці таких змін.

Законодавець поширює податкові новації і на спиртову галузь України. Зокрема, законом запроваджується ведення окремого обліку в СЕАРП за переміщенням спирту, що дозволить контролювати фактичні обсяги спирту в країні, а також місця його складування. Нормою закону встановлено нульову ставку акцизного податку на етиловий спирт, що використовується для виробництва харчового оцту, парфюмерно-косметичної продукції та продукції технічного призначення. За словами М. Галелюки, виробники горілки за літр чистого спирту сьогодні платять акцизний податок у розмірі 127 грн, то ж практична вигода для парфумерів, харчовиків і виробників технічних рідин очевидна.

Водночас із подібної податковою преференцією висувається ряд вимог до таких підприємств, а саме наявність витратомірів для обліку отриманого спирту, обсягу виробленої

продукції. Ця інформація має щоденного передаватися до контролюючих органів для моніторингу нецільового використання безакцизного спирту.

Штраф за відсутність (або відсутність реєстрації) витратомірів-лічильників і рівнемірів-лічильників передбачено в розмірі 150 тис. грн за кожен необладнаний резервуар і/або незареєстрований лічильник (як для нафтопродуктів, так і для спирту). А за повторне порушення протягом року – припинення реєстрації суб'єкта платником акцизного податку. Відсутність реєстрації акцизних складів в системі електронного адміністрування реалізації пального та спирту етилового платником податку – розпорядником акцизного складу – тягне за собою накладення штрафу в розмірі 1 млн грн. Ті самі дії, вчинені платником податків, до якого протягом року було застосовано штраф за таке саме порушення, – тягнуть за собою накладення штрафу в розмірі 2 млн грн.

Експерти Інституту податкових реформ зазначають, що до нульової ставки акцизного податку на спирт етиловий, який використовується для виробництва харчового оцту, парфумерно-косметичної продукції та продукції технічного призначення, потрібно підходити з обережністю, адже з однієї сторони вона матиме стимулюючий ефект для даного виду діяльності, а з іншого – може призвести до виникнення тіньових схем використання спирту виробниками. На їх погляд, варто було б запровадити пільгову ставку оподаткування, однак не нульову, а дещо знижену.

Парламентарі підтримали поправку, яка дозволяє виробляти біоетанол приватним компаніям за наявності ліцензії. За словами парламентського кореспондента Я. Конощука, одним із лобістів цієї поправки вважають народного депутата А. Іванчука, саме з іменем якого пов'язують бізнес з виробництва біоетанолу в Україні.

Таким чином, як зазначають експерти і фахівці, намагання держави подолати подальшу тінізацію ринку палива є дуже важливим і позитивним наміром, який може призвести до очікуваних результатів. Натомість

в експертному середовищі значно стриманіше оцінюють перспективи легалізації ринку спирту і побоюються, що в країні може різко збільшитися споживання спирту нібито з метою виготовлення оцту чи парфумерії.

Ще однією новацією закону № 9260 стало збільшення на 9% акцизного податку на тютюнові вироби з 1 липня 2019 р. Парламентарі встановили таку норму відповідно до щорічної індексації ставок, що залежить від зміни індексу споживчих цін.

У той же час експерти Інституту податкових реформ підкреслюють, що відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2018 році» від 07.12.2017 р. вже встановлено графік збільшення специфічних ставок акцизного податку на тютюнові вироби і мінімального акцизного податкового зобов'язання зі сплати акцизного податку з тютюнових виробів у 2018 р. (з урахуванням попередньої індексації загалом на 29,7 %) та у подальшому до 2025 р. на 20 % щорічно до досягнення мінімального стандарту ЄС (90 € за 1 000 шт.).

Тому, на думку експертів, запровадження індексації на рівень інфляції є способом непрямого перегляду зазначеного графіку у бік збільшення, що порушує принципи збалансованості, передбачуваності та прозорості державної регуляторної політики та може спричинити зростання обсягів незаконного ввезення в Україну тютюнових виробів з сусідніх країн із нижчими ставками оподаткування.

За даними державної статистики, середня ціна пачки сигарет у 2018 р. становить 30,3 грн. Якщо ставки акцизів зростуть так, як це записано у новому законі, то у 2019 році ціна на сигарети становитиме більше 36 грн. За розрахунками проекту «Спецкор» загальнонаціонального українського телеканалу «2+2» з наступного року, наприклад, пачка сигарет преміум класу буде коштувати 50 грн. А з підвищенням цін на тютюнові вироби до європейських до 2020 р. вартість сигарет складе близько 100 грн за пачку.

Як зазначає директор департаменту економічної політики Федерації роботодавців України С. Салівон, за 7 місяців 2018 р. офіційний обсяг реалізації тютюнових виробів в Україні скоротився майже на 23 %, в порівнянні з відповідним показником 2017 р., а обсяг надходжень від сплати акцизного податку зменшився майже на 10 %. Не в останню чергу це сталося через істотне підвищення ставок акцизного податку на тютюнові вироби в останні роки і поступової тінізації ринку, який ще кілька років тому був у цьому сенсі цілком благополучним. Відтак він прогнозує, що нова індексація ставок акцизного податку призведе до подальшого скорочення обсягів реалізації тютюнових виробів і, відповідно, податкових надходжень до бюджету.

Доцент кафедри фінансів Київського національного торговельно-економічного університету, кандидат економічних наук М. Пасічний підкреслює, що влучна аргументація щодо впливу зростання ставок податку на тютюнові вироби і алкоголь на збільшення надходжень та зниження споживання шкідливих товарів багатьох вводить в оману. В дійсності, наголошує науковець, недостатній рівень обґрунтованості рішень у даній сфері призводить до нарощування тіньового сегменту ринків підакцизних товарів і невиконання індикативних планових показників бюджету.

Ще одним нововведенням закону стало збільшення ставок рентної плати. Причому рівень підвищення ставки ренти залежить від сфери виробництва і його характеру. Парламентарі погодилися з пропозиціями уряду встановити ставки за користування надрами для видобування корисних копалин, які виражені не в абсолютних значеннях, а у відсотках від вартості товарної продукції: на залізну руду – з 8% до 8,8%; на нафту і газовий конденсат – з 29% (для покладів глибиною понад 5 км – з 14%) до 31% (16%).

Ставки на газовий конденсат в 29% і 14% почнуть діяти з 1 січня 2019 р, а сьогодні ще діють ставки 45% і 21%. Ставки за видобування нафтового конденсату знизили з 45% до 31% та з 21% до 16% відповідно.

Парламентський кореспондент Я. Конощук вважає, що результативне голосування за податкові зміни стало можливим у томі числі і завдяки встановленню норми про пільгову ренту на видобуток залізної руди (збільшення лише на 0,8 %), що входить у бізнес-інтереси компаній Р. Ахметова та І. Коломойського. Крім того, нардепи встановили пільги на видобуток корисних копалин, що містять уран, на стадії дослідницько-промислового видобутку на підставі отриманих після 1 січня 2018 року дозволів. Як відмічає Я. Конощук, бізнес із видобутку урану пов'язують з людьми, близькими до першого заступника голови фракції Блоку Петра Порошенка І. Кононенка.

Певним чином таку точку зору поділяє і директор Українського інституту аналізу і менеджменту політики Р. Бортник, який зазначив, що у змінах до Податкового кодексу лобізм великого бізнесу особливо прослідковується у сфері використання корисних копалин.

Значно більше заплановано підвищення ставки рентної плати у сфері лісокористування. Парламентарі встановили, що на 50 % збільшується ставка рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів.

Така норма, за словами експертів, повинна мати чітко прописаний процес адміністрування і бути економічно обґрунтованою, чого професійно поки не зроблено. Крім того, експерти зауважують, що через відсутність механізму (порядку) проведення донарахування рентної плати на дров'яну деревину, використану для технологічних потреб, та перерахунку рентної плати у разі, коли загальна кількість фактично заготовленої деревини під час її відпуску з обліком за площею перевищує зазначену в лісорубному квитку та кількість більше ніж на 10 %, виникають ризики застосування з боку постійних лісокористувачів різних підходів до проведення таких розрахунків, як наслідок, занижуються обсяги надходжень до бюджету рентної плати.

Скептично оцінив підвищення у 1,5 рази ставки рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів і директор департаменту економічної політики Федерації

роботодавців України С. Салівон. Він зазначив, що без комплексного вирішення проблеми заготівлі деревини (впровадження нормального обліку деревини, цивілізованих правил торгівлі необробленою деревиною тощо) це підвищення призведе лише до подальшого збільшення тіньового обороту лісу.

Експерти головного управління апарату ВР також зазначають, що, як свідчить практика, різке підвищення податкових платежів частіше призводить до зростання витратомісткості виробництва, стрибка цін на кінцеву продукцію й інших проблем функціонування відповідних суб'єктів господарювання різних галузей та сфер діяльності.

Законом № 9260 встановлюється ставка податку на лісові земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено, в межах не більше 0,1 %. Місцевим радам надають право, у разі необхідності, встановлювати окремі ставки земельного податку за лісові землі, тим самим розширюючи їх повноваження в умовах децентралізації.

Останню норму особливо варто підкреслити, зазначають експерти Інституту податкових реформ, як можливість розширенням джерел наповнення місцевих бюджетів, що підвищує рівень фінансової незалежності на місцях.

Проте експерти Групи фінансового моніторингу Центрального офісу реформ при Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства Я. Казюк, координатор з фінансової децентралізації, та В. Венцель, експерт з фінансового моніторингу, які проаналізували норми закону, що мають пряме відношення до місцевих бюджетів, не так оптимістично оцінили зазначене нововведення. На їх думку, те, що у законі пропонується обмежити ставку податку на лісові землі розміром, який не перевищує 0,1 % від їх нормативної грошової оцінки, означає, що ставка податку на лісові землі пропонується у значно нижчому розмірі, ніж для інших категорій земель. Зокрема, інші норми цього пункту статті закону передбачають встановлення ставок у таких розмірах:

- ставка податку за земельні ділянки, нормативну грошову оцінку яких проведено,

встановлюється у розмірі не більше 3 % від їх нормативної грошової оцінки;

- для земель загального користування – не більше 1 % від їх нормативної грошової оцінки;
- для сільськогосподарських угідь – не менше 0,3 % та не більше 1 % від їх нормативної грошової оцінки.

Відтак, на думку експертів, коли питання оподаткування за користування лісами і так має сьогодні певні суперечності, й інформація щодо остаточного його вирішення Державною фіскальною службою та Міністерством фінансів не оприлюднена, встановлення нових правил вчергове провокує невизначеність щодо бази об'єктивного планування показників місцевих бюджетів.

Однак представники регіонів відверто задоволені прийнятими змінами. Зокрема, виконавчий директор Івано-Франківського регіонального відділення Асоціації міст України Ю. Стефанчук наголосив: «Дуже важливо, що у новому Держбюджеті враховані зміни до Податкового кодексу в частині надходжень від рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування». За його словами, для гірських територій Івано-Франківської області, де у місцевих бюджетах податок на доходи фізичних осіб не може виступати значним фінансовим ресурсом, зміни, що стосуються рентної плати, можуть стати ключовим фінансовим джерелом для розвитку території.

А Волинське регіональне відділення Асоціації міст України повідомляє, що для забезпечення врахування інтересів місцевого самоврядування та недопущення перекладання на місцеві бюджети додаткових фінансових навантажень у змінах до Податкового кодексу передбачається скасування пільг зі сплати плати за земельні ділянки, надані для залізниць у межах смуг відведення (така необхідність виникла після того, як у 2018 році держава встановила для підприємств залізничного транспорту податкову преференцію із сплати податку за землю, а втрати у 1,2 млрд грн, понесені місцевими бюджетами, не були відшкодовані державою).

Законодавчо змінено і ставки туристичного збору, який належить до місцевих податків. З 2019 р. місцеві ради матимуть право визначати їх на рівні до 0,5 % від мінімальної зарплати (біля 20 грн) за добу проживання для громадян України та до 5 % (майже 210 грн) для іноземців. Як що взяти до уваги, що суми податку подекуди зіставні з вартістю номера, виникають певні сумніви, чи не нашкодить це зростаючій туристичній привабливості України.

Отже, фахове й експертне обговорення закону № 9260 «Про внесення змін до Податкового кодексу та деяких інших законодавчих актів щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» свідчить про те, що громадськість, бізнес і експерти зустріли нововведення по-різному. Частину новацій однозначно розцінено як позитивний і необхідний крок, у той же час як інші зміни викликають багато сумнівів і розцінюються як такі, що скоріше матимуть негативний ефект для розвитку економіки України. Натомість і прихильники, і супротивники нововведень наголошують на тому, що ефективність новацій буде зрозумілою тільки після того, як вони почнуть діяти. Важливо, щоб запропоновані зміни нарешті були частиною державної стратегії реформ, спрямованих на підвищення темпів економічного зростання нашої країни, а не черговим «латанням дірок» для наповнення Державного бюджету України (*Статтю підготовлено з використанням інформації таких джерел: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64888, <https://uiamp.org.ua/>, <https://politeka.net/ua/news/economics>, http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH75800A.html, <https://petition.president.gov.ua/petition/47818>, https://auto.24tv.ua/uriad_zrozumiv_yak_borotysia_z_nelehalnymy_avtozapravkamy_n8423, <http://www.interbuh.com.ua/ua/documents/onenews/123305>, [*<http://ngoipr.org.ua/>, <https://blog.liga.net/user/yugavrilechko/article/31569>, <https://hromadske.ua/posts/na-skilki-podorozhchayut-posilki>, \[https://censor.net.ua/blogs/3095760/podatkoviyi_labrint\]\(https://censor.net.ua/blogs/3095760/podatkoviyi_labrint\), <https://uainfo.org/blognews/1541680642-ekspert-noviy-podatok-na-posilki-z-za-kordonu-tse-porushennya.html>, <https://frazua.com.ua/blog/273444-kak-na-tovarah-priobretennyh-ukraintsami-za-rubezhom-im-hotjat-vyvernut-karmany>, <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/11/22/642917/>, <https://strana.ua/articles/analysis/170145-v-radu-podali-zakonoproekt-9260-soderzhashchij-rjad-popravok-k-nalohovomu-zakonodatelstvu.html>, <https://www.5.ua/ukrayina/halasiuk-pidvyshchennia-ekopodatku-poznachytsiana-vitchyzniani-promyslovosti-181578.html>, <https://ubr.ua/business-practice/juristy-dopuskajut-chtozakon-o-posylkakh-budut-obkhodit-3877687>, <http://7dniv.info/politics/108046-1-mlrd-do-fondu-poroshenka-pshov-za-rahunok-vchitely-shkl.html>, <https://gordonua.com/ukr/news/politics/-profilnij-komitet-rekomenduvav-radi-shvaliti-zmini-v-podatkovij-kodeks-pivdentsja-526151.html>, <https://biz.nv.ua/experts/marija-haleljuka/kak-izmenitsjanalohovaja-sistema-v-ukraine-2506814.html>, <https://ua.112.ua/statji/biudzhetni-obrok-ekopodatok-pidvyshchuiut-v-25-raziv-ale-chy-dopomozhe-tse-polipshyty-ekolohiiu-470445.html>, <https://2plus2.ua/ru/spektor/novyny/deputati-uhvalili-novepidvischennya-akcizu-na-tyutyun>, <https://glavcom.ua/economics/finances/zbilshennya-ekopodatku-u-25-raziv-vdarit-po-kursu-i-ne-dopomozhe-ekogoliji-eksperti-546356.html>, <http://novavlada.info/gosudarstvo/stati/ekonomika/pravitelstvo-ishchet-eshche-63-mlrd-grn-za-schet-velicheniyanalogovoy>, <https://ua.112.ua/statji/komu-hroshiyak-deputaty-dilyly-trylion-derzhbiudzhetu-470878.html>, <http://versii.if.ua/novunu/zmini-shhostosuyutsya-rentnoyi-plati-za-vikoristannya-lisovih-resursiv-mozhut-stati-klyuchovim-resursom-dlya-rozvitku-girskih-teritoriy-yuriy-stefanchuk/>, <https://volynonline.com/gromadi-volini-otrimayut-dodatkoviy-finansoviy-resurs>\).*](https://decentralization.gov.ua/news/10115,</i></p></div><div data-bbox=)*

О. Аулін, канд. філос. наук, ст. наук. співроб. НЮБ НБУВ

Комбатанти та законодавча база України

Український добровольчий рух вже не в перший раз стає на захист українських земель. Починаючи з 2014 р., велика кількість добровольців-українців та іноземців опинилася на передовій. На жаль, питання правового статусу їх участі в бойових діях і повернення до мирного життя в Україні ще очікує на своє вирішення.

Періодично така ситуація призводить до локальних політичних загострень. Наприклад, численні історії іноземців, що воювали на українському боці і з якихось причин не отримали громадянства України, а деякі з них навіть були видворені поза державні кордони, викликають негативний резонанс у суспільстві, який раз-у-раз перетворюється на зіткнення активістів із правоохоронцями. На складність вирішення цього питання у рамках теперішньої законодавчої бази неодноразово звертали увагу українські експерти і посадовці. Наприклад, Н. Науменко, директор департаменту у справах іноземців та осіб без громадянства Державної міграційної служби України зазначає, що на даний час для комбатантів, які беруть участь у бойових діях на боці України, існують великі перешкоди на шляху отримання українського громадянства. Насамперед, ідеться про те, що вирішення таких питань відбувається в рамках Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», у якому не знайшли відображення важливі моменти, що безпосередньо стосуються учасників бойових дій.

За останній рік українські парламентарі роблять вже третю спробу розв'язати проблеми комбатантів, але наскільки вона опиниться вдалою, багато в чому залежить від політичної кон'юнктури.

Перша спроба відбулася в жовтні минулого року, коли до Верховної Ради України було внесено проект Закону України № 7190 «Про визнання добровольців учасниками бойових дій, їх соціальний і правовий статус». Авторами законопроекту стали народні депутати,

пов'язані із Всеукраїнським об'єднанням «Свобода»: М. Головка, А. Ілленко, Ю. Левченко, О. Марченко і О. Осуховський. На їх погляд, реалізація норм закону здатна забезпечити гідний соціальний захист осіб із числа добровольців, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції (АТО), забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах проведення АТО, але не були включені до складу Збройних сил України, Міністерства внутрішніх справ України, Національної гвардії України та інших утворених, відповідно до законів України, військових формувань і правоохоронних органів, а також членів їх сімей.

Проте цей законопроект досі не розглядався українським парламентом. Ю. Левченко вважає, що однією з причин є саме його участь у законотворчій ініціативі. Нардеп заявив, що у разі необхідності може відмовитися від авторства. З іншого боку, керівник служби соцзахисту добровольців Української добровольчої армії і Добровольчого українського корпусу (УДА і ДУК) А. Римар у своєму коментарі називає законопроект некоректним і хибним. На думку А. Римар, «він приписує загиблих і поранених. Це політична маніпуляція, адже в 2015 р. внесли зміни до Закону України «Про статус ветеранів» і прописали процедуру, за якою добровольці можуть отримати пільги. Тому на загиблих популяризують цей законопроект». У суперечку з нею вступає голова «Об'єднання добровольців» О. Живко та переконує, що механізм спрощення вже існуючої процедури отримання статусу інваліда війни або члена сім'ї загиблого – конче потрібний. Адже необхідну для цього довідку від Антитерористичного центру (АТЦ) раніше видавали напівзаконно. Натомість, якщо приймуть законопроект № 7190, то довідка від АТЦ буде непотрібна. А зібрати пакет документів буде значно простіше. Однак голова «Юридичної Сотні» Л. Василенко вважає, що цей законопроект є проблемним, бо не встановлює обмежувальних періодів. Отже,

він порушує Мінські домовленості, за якими Україна ще в лютому 2015 р. зобов'язалася прибрати з району бойових дій всі добровольчі недержавні збройні формування.

У квітні 2018 р. голова Комітету ВРУ у справах ветеранів О. Третяков («Блок Петра Порошенка») на чолі авторського колективу законопроекту, до якого увійшли М. Бурбак («Народний фронт»), М. Гаврилюк («Народний фронт»), Г. Загорій («Блок Петра Порошенка»), Є. Рибчинський («Воля народу») і Ю.-Б. Шухевич («Радикальна партія»), запропонував власний проект Закону України № 8227 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо надання статусу та соціальних гарантій окремим особам із числа учасників антитерористичної операції». На думку ініціаторів, їх законопроект спрямований на забезпечення соціальної справедливості в питанні надання соціального захисту всім учасникам антитерористичної операції, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, і, відповідно, зняття соціального напруження в суспільстві.

На погляд Л. Василенко, законопроект № 8227 суттєво скорочує кількість добровольців, які можуть отримати статус учасника бойових дій (УБД). У разі його прийняття, розраховувати на посвідчення УБД можуть ті бійці, які воювали у добровольчих батальйонах, що у 2015 р. увійшли до складу офіційних військових структур. Тому він має чітко встановлені часові ліміти, у рамках яких добровольці, які брали участь в АТО з початку війни до червня 2015 р., матимуть право на отримання статусу. Цей законопроект був погоджений із силовими структурами: Міністерством оборони України й Антитерористичним центром при Службі безпеки України. Проте викликав незадоволення з боку значної кількості добробатівців і ВО «Свобода».

У вересні 2018 р. відбулися резонансні події, пов'язані зі справою Т. Тумгоева, коли представники націоналістичних організацій штурмували приміщення Генеральної прокуратури України. Активісти протестували проти видачі Т. Тумгоева Росії й вимагали звільнення заступника Генерального прокурора

України Є. Єніна, який підписав документи про екстрадицію. У своїх оцінках зіткнень навколо Генпрокуратури представники націоналістичних політичних об'єднань звертали увагу й на необхідність унормування ситуації навколо іноземців, що перебувають на території України і борються проти кремлівського режиму, задля того, щоб у подальшому не допускати їх видачі російській стороні.

«Будь-яка співпраця з ворожою каральною машиною Кремля є неможливою. Факт видачі Україною будь-кого до Російської Федерації є абсолютно немислимим. Тим більше, коли йдеться про ворогів кремлівського режиму і тих, хто воював за Україну», – зазначав А. Ілленко із ВО «Свобода». Позицію народного депутата підтримав головний редактор сайту «Цензор.НЕТ» Ю. Бутусов. «Україна видала терористам людину, яка втекла з РФ і яку терористи звинувачують в тероризмі. Чи буде Генпрокуратура і далі співпрацювати з країною-терористом, яка викрадає і вбиває тисячі людей і де не діють норми права? Ця ситуація по-справжньому шокує», – писав він, звертаючи увагу також на те, що суто формально юридичні підстави для видачі у Генпрокуратури були.

Через місяць після подій біля Генпрокуратури до ВРУ О. Третяковим і авторським колективом попереднього законопроекту, з якого вибув М. Бурбак, було внесено проект Закону України № 9181 «Про комбатантів в Україні». Цей нормотворчий акт виглядає більш збалансованим у порівнянні з двома іншими. У його пояснювальній записці йдеться про те, що новий закон повинен врегулювати питання правового статусу комбатантів, у тому числі воїнів добровольчих військових формувань, які виступили на захист незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України, відповідно до норм міжнародного права. У законопроекті пропонується закріпити в правовому полі України визначення понять: «комбатанти», «некомбатанти», «добровольчі формування комбатантів України», визначити їх правовий статус і внести зміни до деяких законів України.

Це стосується Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», який повинен також визначити порядок надання комбатантам статусу учасника бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, а у разі загибелі таких осіб – статусу члена сім'ї загиблого членам їхніх сімей. У Законі України «Про національну безпеку України» інсталуватиметься норма про включення до сил оборони добровольчих формувань комбатантів України. У свою чергу Кримінальний кодекс України повинен звільнити осіб від кримінальної відповідальності за створення і участь у не передбаченому законом воєнізованому формуванні в умовах, коли існувала реальна загроза втрати Україною незалежності або зміни меж її території чи державного кордону.

Важко не погодитися з думкою Г. Загорія, який вважає, що прийняття Закону України «Про комбатантів в Україні» – «це черговий крок для того, щоб нарешті прийняти міжнародні норми і дати визначеність тим, хто за покликом серця відправився захищати незалежність і територіальну цілісність нашої країни». Народний обранець підкреслює: «Цей проект встановлює спадкоємність і стає моментом історичної справедливості: статус учасника бойових дій отримують всі, хто боровся за суверенітет України у ХХ ст. Ця боротьба, як і раніше не завершена. І саме тому важливо підтримувати тих, хто готовий пожертвувати всім заради України».

Поза тим, у подібний спосіб робиться апеляція до міжнародних норм, що може позитивним чином позначитися на підтримці

законопроекту західними партнерами. Наприклад, використання поняття «комбатант», з одного боку, вводить закон у загальноприйняті нормативні рамки у Європі та в інших розвинутих країнах світу. З іншого – його більш розширене у порівнянні з «добровольцем» (у контексті законопроектів № 7190 та № 8227) тлумачення учасника бойових дій, зокрема розширення темпоральних кордонів поняття, у нинішній передвиборний час надає додаткових політичних дивідендів, які можуть бути конвертовані в голоси «за» (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: офіційний веб-портал Верховної Ради України (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64773); http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62705; http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63788); сайт «Цензор.НЕТ» (https://censor.net.ua/resonance/3086213/zakonnaya_vydacha_tsenoyi_v_jizn_ukraina_vydala_sbejavshogo_iz_rf_cheloveka_kotorogo_terroristy_obvinyayut); сайт інформаційної агенції «ВГОЛОС» (http://vgolos.com.ua/news/gpu-spivpratsyuye-z-fsb-i-tse-vzhe-fakt-illyenko_840196.html); сайт політичної партії «Блок Петра Порошенка» (<http://solydarnist.org/?p=194935>); інтернет-видання «ГОРДОН» (<https://gordonua.com/news/society/butusov-ob-ekstradirovannom-v-rf-tumgoeve-zakonnaya-vydacha-na-smert-situaciya-shokiruet-353795.html>); сайт телеканалу новин «24» (https://24tv.ua/statti_tag4571); газета «2000.ua» (<https://www.2000.ua/v-nomere/forum/puls/rossijskie-kombatanty-dlja-ukrainy-ne-bezhency.htm>)).*

О. Кривецький, голов. ред. НЮБ НБУВ

Законопроект №2033а: можливість переглянути незаконні вироки для довічно засуджених

Наразі у Верховній Раді України (далі – ВРУ) на розгляді перебуває законопроект № 2033а «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо забезпечення окремим категоріям засуджених осіб права на правосудний вирок)», який ще наприкінці 2015 р. було прийнято в першому читанні. Метою проекту закону України № 2033а є запровадження на національному рівні тимчасового механізму перегляду вироків у кримінальних справах, за якими осіб було засуджено без належної доказової бази за тяжкі та особливо тяжкі злочини на підставі Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК), і які досі відбувають покарання, – для забезпечення таким особам права на правосудний вирок та відновлення їхніх прав.

«Ми повинні відновити справедливість щодо незаконно засуджених на довічне ув'язнення, – наполягає заслужений юрист, экс-голова Комітету ВРУ з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією, лідер Громадського руху “Хвиля”, нардеп В. Чумак. – За старим КПК царицею доказів було визнання власної вини, і такі зізнання часто-густо вибивалися з людей катуванням, знущанням, іншими протиправними заходами. Зміни, що вносяться, можуть дати засудженим на довічне ув'язнення можливість вимагати перегляду вироку і відновлення справедливості». Проте, за словами політика, наразі процес розгляду законопроекту № 2033а призупинено. І зупинила його саме та система, ті прокурори і судді, які застосовували до людей катування та приймали неправосудні рішення.

Сьогодні в суспільстві активно обговорюють це питання. Правозахисники звертають увагу на сфабриковані справи без доказів та без надійних свідків, через які люди проводять своє життя у в'язницях.

Показовою є справа В. Панасенка, якого засудили до довічного ув'язнення через слова

свідка, який чотири рази змінював свідчення і згодом взагалі зізнався, що обмовив людину. Обвинувачений вже 12 років перебуває за ґратами. А помилована цього року Президентом України Л. Кушинська вийшла на волю й запевняє, що ні в чому не винна та бореться за перегляд рішення суду, за яким вона отримала довічне ув'язнення. «Ніхто ні в Україні, ні в ЄС, ні в США не застрахований від судової помилки. Кожна людина може стати її жертвою. Тому має бути механізм виправлення судової помилки», – вважає викладачка Національної школи суддів Г. Маляр.

Так, за даними Харківської правозахисної групи, на сьогодні з 1500 осіб, яких засуджено до довічного ув'язнення, 3–4 % – це близько 60 людей – засуджено безвинно. Про необхідність ухвалення законопроекту № 2033а заявив і координатор проектів Харківської правозахисної групи А. Діденко. Він зазначив, що зараз довічно ув'язнені особи, відносно яких прийнято рішення усіх трьох судових інстанцій, фактично і юридично позбавлені можливості домогтися судового перегляду своєї справи. Тому, за словами А. Діденка, ухвалення цього законопроекту дало б змогу виправдати осіб, яких засуджено до довічного позбавлення волі абсолютно безпідставно.

Нещодавно представники Української Гельсінської спілки з прав людини розповіли про 20 справ довічно засуджених із сумнівними вироками. «За моїм глибоким переконанням, серед близько 1500 довічно засуджених громадян щонайменше кожен сотий абсолютно не причетний до злочину, за який його було засуджено до найсуворішого виду кримінального покарання», – стверджує адвокат Української Гельсінської спілки з прав людини О. Левицький. Тому, за словами експерта, законодавчо має бути запроваджено спеціальний юридичний механізм для перегляду кримінальних справ, за якими особи, засуджені без належної доказової бази,

досі відбувають покарання. Проект закону України № 2033а дасть можливість довічно ув'язненому, засудженому за старим КПК, оскаржити сумнівний вирок в апеляційному суді за нововиявленими обставинами. За такої умови особа, яка брала участь у відповідній кримінальній справі як прокурор, слідчий, понятий, захисник чи суддя, не може бути причетною до перегляду справи.

Проте у висновку Головного науково-експертного управління апарату ВРУ до прийнятого в першому читанні законопроекту № 2033а зазначається, що пропонувані механізми вже закріплено у чинному КПК. Так, п. 1 та п. 2 ч. 2 ст. 459 КПК «Підстави для здійснення кримінального провадження за нововиявленими обставинами» визначає, що такими обставинами є: штучне створення або підроблення доказів, завідомо неправдиві показання свідка, потерпілого, підозрюваного, обвинуваченого, на яких ґрунтується вирок; зловживання осіб, які здійснювали правосуддя. А ст. 461 КПК передбачає, що за наявності доказів, які підтверджують невинуватість людини, перегляд судового рішення строками не обмежено. Тож, на їхню думку, немає сенсу вигадувати щось нове.

Треба зазначити, що до другого читання проект закону України № 2033а переробили й у новому варіанті можливість оскаржити найтяжчий вирок матимуть засуджені за процедурою, передбаченою як старим КПК, так і чинним. Крім того, автори законопроекту № 2033а звертають увагу на дискримінацію щодо інших злочинів, адже в ньому йдеться, що оскаржити остаточне рішення може лише засуджений за особливо тяжким злочин, а це порушує засади рівності. Також у новому документі з'явилися положення про можливість оскаржити в касаційному суді повернення скарги або відмову у відкритті повторного провадження, хоча за цього порядок касаційного оскарження не визначено.

Автори законопроекту № 2033а покладають надію на те, що депутати схаменуться та все ж таки проголосують у другому читанні за зміни до КПК, і тоді з несправедливістю буде покінчено. Народний депутат

О. Сотник стверджує: «Якщо відсутні докази, застосовувались тортури і справа базується на непереконливих свідченнях – це означає, що у правосудді були недоліки, тому засудженим людям треба надати право знову звернутися до суду за справедливістю».

Зі свого боку Генеральний прокурор України Ю. Луценко стверджує: «Закон і справедливість мають бути для всіх!»

Проект закону України № 2033а отримав схвальний висновок генерального директорату з прав людини та верховенства права Ради Європи, у якому зазначається, що пропонувані зміни до української системи кримінальної юстиції відповідають європейським стандартам. Проте фахівці вважають, що хоча цей законопроект і має благородну мету, він може «відкрити скриньку Пандори», бо межа між добром і злом дуже крихка. Усі довічно засуджені звертатимуться тоді до суду і заявлятимуть про свою невинуватість. Правники переконані, що повинен бути фільтр, аби цією можливістю не скористалися ті, хто априорі не має на це морального права. Якщо, наприклад, передбачити в законопроекті № 2033а можливість для уповноваженого з прав людини звернутися до суду з проханням про перегляд справи – це могло б стати таким фільтром. У Польщі, наприклад, омбудсмен може ініціювати перегляд рішення суду щодо певної особи. Звичайно, якщо судді дійсно помилилися та зацікавлені у тому, аби цю помилку не виявили, бо доведеться нести за неї відповідальність, система правосуддя чинитиме опір виправленню ситуації. А оскільки уповноважений з прав людини не належить до цієї системи, то він може об'єктивно оцінити обставини справи.

«Справжнім критерієм нашої відданості суспільній справедливості, рівності перед законом, панування верховенства права, чесності є не те, як ми ставимося до сильних світу цього. Справжнім мірилом справедливості є те, як ми ставимося до бідних, скривджених, засуджених, – наголошує Б. Стівенсон, професор права Нью-Йоркського університету. – Усі ми стаємо мовчазними співучасниками, якщо дозволяємо несправедливе ставлення до будь-кого».

Водночас народні обранці у ВРУ, цілком слушно обурюючись із незаконного засудження українців у Росії, демонструють подвійні стандарти, толеруючи упередженість, порушення прав людини та несправедливість в Україні, зволікаючи із запровадженням механізму виправлення судових помилок, чим прирікають невинно засуджених на повільну смерть у незаконному ув'язненні. Саме перегляд справ неправомірно засуджених стане справжнім мірилом правосудності.

Довіра до держави існує тільки тоді, коли в ній є таке поняття, як справедливість. І ця справедливість повинна мати місце не тільки стосовно громадян, які перебувають

на волі, а й тих, хто відбуває покарання в місцях позбавлення волі. Недарма принципом демократії встановлено: «Нехай краще без покарання залишаться кілька правопорушників, ніж буде засуджено хоча б одну безневинну людину». Можливо, прийняття нового закону України стане променем надії для безвинно довічно засуджених і сприятиме відновленню справедливості в державі (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: інформаційний портал Харківської правозахисної групи «ПРАВА ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ» (<http://khp.org/>); сайт Громадського руху «Хвиля» (<http://gromhvylya.org.ua>)).*

ЕКОНОМІЧНІ РИЗИКИ ТА ПРОГНОЗИ

Моніторинг законодавства

Податки та збори

Фізична особа-підприємець

ІПК ГУ ДФС у Харківській області

від 05.11.2018 № 4696/ІПК/20-40-13-02-11

Кошти, які надійшли на розрахунковий рахунок, який відкрито фізичною особою для здійснення підприємницької діяльності, включаються до доходу ФОП – платника ЄП. Однак, якщо ФОП вносить суму готівки на такий розрахунковий рахунок, яка на момент внесення вже була відображена у Книзі доходів, то в платіжному дорученні зазначається призначення платежу «виручка за певний період» та вдруге така виручка не включається до доходу платника ЄП і не відображається у Книзі.

Податок на додану вартість

ІПК ДФС від 12.11.2018

№ 4786/6/99-99-15-03-02-15/ІПК

ДФС вважає, що якщо Замовник відшкодовує (компенсує) митному брокеру витрати по сплаті єдиного збору, що був сплачений згідно з договором про надання послуг з декларування товарів, такі витрати відповідно до п. 188.1 ст. 188 ПКУ є складовою частиною послуг по декларуванню товарів та оподатковуються ПДВ.

ІПК ДФС від 12.11.2018

№ 4790/6/99-99-15-03-02-15/ІПК

Кошти, що надходять платнику ПДВ як відшкодування збитків за пошкоджене або знищене майно, розцінюються як компенсація вартості такого майна та відповідно включаються до бази оподаткування ПДВ. При цьому норми п. 198.5 ПКУ у такому випадку не застосовуються.

ДФС в ІПК від 21.11.2018

№ 4908/6/99-99-15-03-02-15/

ІПК роз'яснила, що якщо особою-резидентом здійснюються операції з придбання у нерезидента через повіреного-резидента послуг із оренди житлового приміщення, то у такої особи як отримувача вказаних послуг виникає обов'язок щодо нарахування і сплати ПДВ до бюджету. При цьому, база оподаткування ПДВ визначається відповідно до п. 188.1 ПКУ.

На думку ДФС, що викладена в ІПК

від 29.10.2018

№ 4625/6/99-99-15-03-02-15/

ІПК, якщо під наданням доступу до сайту розуміється виключно надання права на пошук,

обробку, отримання інформації (у тому числі аудіовізуальні твори, фонограми, відеограми, музичні твори з текстом або без тексту, виконання яких зафіксовано у фонограмах, відеограмах, телевізійні канали), без фактичного постачання покупцю програмної продукції (її копії), то операція з надання такого доступу підлягає оподаткуванню ПДВ за ставкою 20%.

Акцизний податок

Офіційний портал ДФСУ ГУ ДФС

у Луганській області висловило свою позицію стосовно того, що постійне представництво (постійне місце діяльності, через яке повністю або частково проводиться господарська діяльність нерезидента в Україні) не підлягає реєстрації платником акцизного податку на виконання пп.212.3.4. п.212.3 ст.212 ПК України, оскільки воно не є ні юридичною особою, ні ФОП, які цією нормою ПК України віднесені до платників акцизного податку з реалізації пального.

Державне регулювання

Ліквідація та банкрутство

Постанова КГС ВС від 07.11.2018

у справі № 10/5026/995/2012

Суд касаційної інстанції визнав право переможця аукціону, яким було придбане майно боржника, на подання позову з предметом визнання права власності на це майно у випадку оскарження результатів аукціону іншими учасниками справи, зазначивши наступне: – власник майна може пред'явити позов про визнання його права власності, якщо це право оспорується (ст.392 ЦК України); – право власності набувається на підставах, що не заборонені законом, зокрема із правочинів (ч.1 ст.328 ЦК України); – правова природа продажу майна з торгів (аукціону) дає підстави для визнання (за наявності підстав) результатів таких торгів (аукціону) недійсними за правилами визнання недійсними правочинів, у тому числі й на підставі норм цивільного законодавства; – за наявності оскарження результатів аукціону з продажу майна боржника, у переможця оскаржуваного

аукціону виникає право на подання позову про визнання його права власності на майно, яке було предметом продажу, що узгоджується з приписами ст.392 ЦК України, оскільки оскарження результатів аукціону з продажу майна боржника є свідченням оспорювання підстави щодо виникнення у переможця аукціону права власності на майно боржника, набутого за результатами проведення оскаржуваного аукціону. Вказане відповідає принципу: *Neminem laedit qui suo jure utitur* (нікого не ображає той, що користується своїм правом).

Постанова КГС ВС від 14.11.2018

у справі № 18/2043/12

Суд касаційної інстанції, визнавши дійсними результати аукціону з продажу майна банкрута, вказав на те, що: – спірний аукціон відбувся з дотриманням вимог ст.ст.43, 44, 49, 57, 58, 73 Закону про банкрутство, оскільки на спірних торгах реалізовано майно банкрута за вищою ціною, ніж визначено його ринкову вартість; – заставний кредитор надав відповідну згоду на продаж цього майна, а ст.42 Закону про банкрутство не передбачає права обирати заставним кредиторам порядок і умови реалізації заставного майна, як і не зобов'язує ліквідатора узгоджувати з заставним кредитором всі умови продажу цього майна.

ДФСУ, оформивши у вигляді ПК податкову консультацію на запит платника податків-товариства, яке здійснює діяльність з переважно роздрібної реалізації скрапленого газу «пропан-бутан» через мережу орендованих АГЗС, зробило наступні висновки: – орендовані таким платником податку резервуари є тотожними акцизному складу, у разі їх відповідності вимогам до акцизного складу, наведених у пп.14.1.16 п.14.1 ст.14 ПК України; – такий платник податків є розпорядником акцизного складу, оскільки у даному випадку відповідає умовам пп.14.1.224 п.14.1 ст.14 ПК України; – відповідно до п.230.1 ст.230 ПК України такі резервуари з 01.01.2019 повинні бути обладнані витратомірами-лічильниками та рівнемірами-лічильниками, які зареєстровані в Єдиному державному реєстрі витратомірів-лічильників та рівнемірів-лічильників рівня

пального у резервуарі; – витратоміри-лічильники та рівнеміри-лічильники на резервуарах АГЗС повинні відповідати вимогам законодавства та пройти повірку та/або оцінку відповідності (зокрема, таку повірку здійснює Науковий метрологічний центр – Національний науковий центр «Інститут метрології»).

Із зазначеного судового рішення суду касаційної інстанції можна зробити висновок, що кредитор, вимоги якого включені до реєстру вимог кредиторів боржника, вправі оскаржувати включення до такого реєстру грошових вимог інших кредиторів.

Трансфертне ціноутворення

Вартість давальницької сировини не враховується при визначенні вартісного критерію кон-трольованих операцій для цілей трансфертного ціноутворення, оскільки перехід права власності на таку сировину не відбувається, а тому її вартість не впливає на об'єкт оподаткування податком на прибуток підприємств як виконавця, так і замовника (ГУ ДФС у Дніпропетровській області).

Перевірки, контроль, штрафи

Новини на офіційному веб-сайті ГУ ДФС у Тернопільській області від 22.11.2018

При незгоді з висновками перевірки чи фактами і даними, викладеними в акті (довідці) перевірки, платник податків або його представник має право подати свої заперечення та/або додаткові документи до контролюючого органу, який проводив перевірку платника податків, протягом п'яти робочих днів з дня, наступного за днем отримання акта (довідки).

Новини на офіційному веб-сайті ДФС від 22.11.2018

Не знайшовши копію фіскального чеку в базах ДФС, споживачі можуть ініціювати перевірку продавця.

Новини на офіційному веб-сайті ДФС від 19.11.2018

У ДФС оприлюднили перелік суб'єктів господарювання, які мають податковий борг,

згідно з яким станом на 19.11.2018 таких боржників 967 926 .

Розписався, що отримав копію наказу про проведення перевірки, – допустив контролюючий орган до перевірки та унеможливив оскарження цього наказу, саме таку позицію висловив Верховний Суд (Касаційний адміністративний суд) у своїй постанові від 20.11.2018 у справі №806/4500/14. Зокрема, суд зазначив, що платник податків отримав наказ на проведення перевірки, а контролюючий орган був допущений до проведення перевірки, оскільки останній отримано головним бухгалтером платника, про що свідчить підпис бухгалтера на наказі. При цьому, суд не вважав доказом недопуску до перевірки подальшу відмову платника у допуску до об'єкта перевірки та відмову у наданні документів, що були здійснені вже після ознайомлення з наказом у день виходу перевіряючих на перевірку. На переконання суду, платник податку, який вважає порушенням порядку та підстави призначення податкової перевірки щодо нього, має захищати свої права шляхом недопуску посадових осіб контролюючого органу до такої перевірки. Якщо ж допуск до податкової перевірки відбувся, в подальшому предметом розгляду в суді має бути лише суть виявлених порушень податкового та іншого законодавства, дотримання якого контролюється кон-ролюючими органами. Допуск до перевірки нівелює правові наслідки процедурних порушень, допущених контролюючим органом при призначенні та проведенні податкової перевірки.

Щодо перевірок Держпродспоживслужби, які чекають на суб'єктів господарювання у 2019 році. Держпродспоживслужба наказом від 27.11.2018 №965 затвердила щорічний план державного контролю Держпродспоживслужби у сферах безпечності та окремих показників якості харчових продуктів, ветеринарної медицини на 2019 рік (заплановано перевірки у 22 522 підприємств та підприємців). Також, наказом Держпродспоживслужби від 26.11.2018 №964 затверджено річний

план здійснення заходів державного нагляду (контролю) з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів на 2019 рік, який передбачає перевірки у 21 897 суб'єктів госпо-дарювання.

Галузі та сфери діяльності

Фінансові послуги

Постанова НБУ № 122 від 15.11.2018

Нацбанк продовжив небанківським фінансовим установам до 7 травня 2019 року дію тих генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій, строк дії яких закінчується в період з 15 листопада 2018 року до 6 травня 2019 року. Продовження строку дії відповідних ліцензій пов'язане з введенням в дію 7 лютого 2019 року Закону «Про валюту і валютні операції», яким передбачено, що ліцензії на здійснення валютних операцій, видані після введення його в дію, будуть діяти безстроково. Завдяки новій постанові вищезгадані небанківські фінансові установи зможуть відразу отримати безстрокові ліцензії на здійснення валютних операцій після введення в дію названого Закону.

Об'єкти правовідносин

Земля

Постанова Великої палати ВС від 02.10.2018 у справі № 911/488/18

Спір між місцевими радами про скасування держреєстрації права власності на землю не має публічно-правових ознак та належить до юрисдикції господарських судів.

Мінагрополітики затвердило уніфіковану форму акта, що складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) щодо додержання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері землеустрою. Форма вказаного акта містить вичерпний перелік питань, що з'ясовуються у ході проведення заходів державного нагляду (контролю).

Юридична особа у разі продажу земельної ділянки як окремого об'єкта власності включає до складу доходів усі надходження коштів,

отримані від продажу такої земельної ділянки (ПК від 17.10.2018 № 4457/6/99-99-12-02-03-15/ПК).

Верховний Суд зазначив, що за вимогами табл. 4.1 ДБН Б.2.4-1-94 «Планування і забудова сільських поселень» відстань до осі стовбура дерева від зовнішніх стін будівель та споруд, меж сусідніх ділянок повинна становити 5 м, а чагарника – 1,5 м. Тому ВС залишив в силі рішення судів попередніх інстанцій, яким відповідача зобов'язано ліквідувати дерева, розташовані із порушенням вказаних норм.

Конкуренція

Постанова ВС від 20.11.2018 у справі №918/196/18 Для кваліфікації дій суб'єкта господарювання як антиконкурентних узгоджених достатнім є встановлення самого факту погодження конкурентної поведінки, яка хоча в певний визначений момент часу і не має, але може мати негативний вплив на конкуренцію; а в даному разі негативним наслідком є, власне, спотворення результатів торгів через погодження поведінки їх учасників, що викривлює та нівелює економічну конкуренцію.

ВС нагадав, що тривалість зупинення нарахування пені на час розгляду (перегляду) справи про визнання недійсним рішення АМКУ визначається виключно періодом часу, протягом якого фактично здійснювався зазначений розгляд чи перегляд (наприклад, у суді першої інстанції – від дня порушення провадження у справі до дня прийняття рішення в ній; у судах апеляційної та касаційної інстанцій – від дня прийняття апеляційної чи касаційної скарги до дня прийняття постанови), і в цей період не включається час знаходження матеріалів справи у суді, коли згадані розгляд чи перегляд не здійснювалися.

Праця

Постанова ВС від 20.11.2018 у справі №826/14011/16

Експлуатація роботодавцем машин, механізмів, устаткування підвищеної

небезпеки, щодо якого уповноваженим органом не вирішено питання про відповідність вимогам законів та інших нормативно-правових актів з охорони праці, не дозволяється, крім випадків, встановлених законодавством, та має оцінюватися як підстава для зупинення виконання робіт з експлуатації цього обладнання.

Новина Управління Держпраці

у Кіровоградській області від 13.11.2018
Вирішуючи питання про те, чи є порушення трудових обов'язків грубим, суд повинен виходити з характеру проступку, обставин, за яких його вчинено, та істотності наслідків порушення трудових обов'язків. При цьому суд повинен установити не тільки факт невиконання працівником обов'язку, який входить до кола його трудових обов'язків, а й можливість виконання ним зазначеного обов'язку за встановлених судом фактичних обставинах справи, тобто встановити вину працівника та наявність причинного зв'язку між невиконанням працівником трудових обов'язків і негативними наслідками, які настали внаслідок такого порушення.

Транспорт

Обговорення проектів нормативно-правових актів на офіційному веб-сайті Мінінфраструктури України від 21.11.2018

Мінінфраструктури України оприлюднило проект Змін до Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні, якими передбачається введення товарно-транспортної накладної в електронній формі. Також електронна форма встановлюється і для супровідних до вантажу документів.

Законопроект на офіційному веб-порталі Верховної Ради України

За керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння встановили кримінальну відповідальність. При цьому, розміри штрафів також було значно підвищено. Прийнятий Закон набере чинності з 1 січня 2020 року.

ВС нагадав, що тривалість зупинення нарахування пені на час розгляду (перегляду) справи про визнання недійсним рішення АМКУ визначається виключно періодом часу, протягом якого фактично здійснювався зазначений розгляд чи перегляд (наприклад, у суді першої інстанції – від дня порушення провадження у справі до дня прийняття рішення в ній; у судах апеляційної та касаційної інстанцій – від дня прийняття апеляційної чи касаційної скарги до дня прийняття постанови), і в цей період не включається час знаходження матеріалів справи у суді, коли згадані розгляд чи перегляд не здійснювалися.

ЩОДЕННИК БЛОГЕРА *

Официальный блог компании Jurimex
Про автора: Константин Чарторийский

Застосування адміністративного арешту коштів: чи все так просто?

Відповідно до ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Окрім процесуальних обмежень підстав, щодо яких контролюючі органи можуть звертатися до суду, повноваження контролюючих органів обмежені вимогами матеріального права, що містяться в Податковому кодексі України від 02.12.2010 р. №2755-VI (далі – ПК України).

Згідно з пп. 20.1.33 п. 20.1 ст. 20 ПК України, контролюючі органи мають право звертатися до суду щодо накладення арешту на кошти та інші цінності, що знаходяться в банку, платника податків, який має податковий борг, якщо у такого платника податків відсутнє майно та/або його балансова вартість менша ніж сума податкового боргу, та/або таке майно не може бути джерелом погашення податкового боргу.

Отже, варто зазначити, що ст. 20 ПК України як матеріальна норма, яка наділяє контролюючі органи повноваженнями у вигляді «звертатися до суду» та за певним винятком, не конкретизує процесуальну форму такого звернення: із заявою, позовною заявою чи іншим процесуальним документом. Повноваження контролюючого органу мають реалізовуватися в межах конкретної процедури. Проте у процесуальних нормах, які безпосередньо визначають певну процедуру, повинна бути подібна конкретизація.

Єдиним винятком є п. 87.11 ст. 87 ПК України, який прямо передбачає, що орган стягнення звертається до суду з позовом про стягнення суми податкового боргу платника податку – фізичної особи. Стягнення податкового боргу за рішенням суду здійснює державна виконавча

служба відповідно до закону про виконавче провадження.

З огляду на зазначене, з'явилася потреба детального дослідження кореляції між нормами ПК України, що визначають повноваження контролюючих органів з приводу стягнення податкового боргу, та положеннями КАС України від 06.07.2005 р. №2747-IV (далі – КАС України) загалом і ст. 283 КАС України зокрема.

Відповідно до ч. 1 ст. 283 КАС України, провадження у справах за зверненням органів доходів і зборів у процесі здійснення визначених законом повноважень проводиться на підставі заяви таких органів щодо:

- зупинення видаткових операцій платника податків на рахунках платника податків;
- підтвердження обґрунтованості адміністративного арешту майна платника податків;
- надання дозволу на погашення усієї суми податкового боргу за рахунок майна платника податків, що перебуває у податковій заставі;
- зобов'язання керівника підприємства провести інвентаризацію основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, які перебували або перебувають під митним контролем чи використовувалися цим підприємством разом із товарами, які були поміщені у відповідний митний Застосування адміністративного арешту коштів: чи все так просто?

Відповідно до ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Окрім процесуальних обмежень підстав, щодо яких контролюючі органи можуть звертатися до суду, повноваження контролюючих органів обмежені вимогами матеріального права, що містяться в Податковому кодексі України від 02.12.2010 р. №2755-VI (далі – ПК України).

* Збережено стиль і граматику оригіналу

Згідно з пп. 20.1.33 п. 20.1 ст. 20 ПК України, контролюючі органи мають право звертатися до суду щодо накладення арешту на кошти та інші цінності, що знаходяться в банку, платника податків, який має податковий борг, якщо у такого платника податків відсутнє майно та/або його балансова вартість менша ніж сума податкового боргу, та/або таке майно не може бути джерелом погашення податкового боргу.

Отже, варто зазначити, що ст. 20 ПК України як матеріальна норма, яка наділяє контролюючі органи повноваженнями у вигляді «звертатися до суду» та за певним винятком, не конкретизує процесуальну форму такого звернення: із заявою, позовною заявою чи іншим процесуальним документом. Повноваження контролюючого органу мають реалізовуватися в межах конкретної процедури. Проте у процесуальних нормах, які безпосередньо визначають певну процедуру, повинна бути подібна конкретизація.

Єдиним винятком є п. 87.11 ст. 87 ПК України, який прямо передбачає, що орган стягнення звертається до суду з позовом про стягнення суми податкового боргу платника податку – фізичної особи. Стягнення податкового боргу за рішенням суду здійснює державна виконавча служба відповідно до закону про виконавче провадження.

З огляду на зазначене, з'явилася потреба детального дослідження кореляції між нормами ПК України, що визначають повноваження контролюючих органів з приводу стягнення податкового боргу, та положеннями КАС України від 06.07.2005 р. №2747-IV (далі – КАС України) загалом і ст. 283 КАС України зокрема.

Відповідно до ч. 1 ст. 283 КАС України, провадження у справах за зверненням органів доходів і зборів у процесі здійснення визначених законом повноважень проводиться на підставі заяви таких органів щодо:

- зупинення видаткових операцій платника податків на рахунках платника податків;
- підтвердження обґрунтованості адміністративного арешту майна платника податків;
- надання дозволу на погашення усієї суми податкового боргу за рахунок майна платника податків, що перебуває у податковій заставі;

- зобов'язання керівника підприємства провести інвентаризацію основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, які перебували або перебувають під митним контролем чи використовувалися цим підприємством разом із товарами, які були поміщені у відповідний митний режим;

- стягнення коштів за податковим боргом;
- зобов'язання платника податків, який має податковий борг, укласти договір щодо переведення права вимоги дебіторської заборгованості цього платника на орган доходів і зборів.

Норми ст. 283 КАС України не визначають процесуальної форми звернення контролюючого органу до суду з вимогою про накладання арешту на кошти та інші цінності платника податків, які знаходяться в банку, а також не встановлюють підстав для звернення до суду з такою вимогою. Таким чином, контролюючий орган має право звернутися з такою вимогою в порядку позовного провадження. Цей факт підтверджується, зокрема, п. 3 розд. VII наказу Міністерства фінансів України від 14.07.2017 р. №632 «Про затвердження Порядку застосування адміністративного арешту майна платника податків». З метою застосування арешту коштів на рахунку платника податків контролюючий орган подає до суду позовну заяву в порядку, передбаченому Кодексом адміністративного судочинства України, у день прийняття рішення про застосування адміністративного арешту майна платника податків.

Виділимо з норми пп. 20.1.33 п. 20.1 ст. 20 ПК України основні структурні елементи:

- контролюючий орган має право звернутися до суду з вимогою накладання арешту на кошти та інші цінності платника податків, які знаходяться в банку;
- правові підстави для такого звернення: або наявність податкового боргу, якщо у такого платника податків відсутнє майно та/або його балансова вартість є меншою ніж сума податкового боргу, та/або таке майно не може бути джерелом погашення податкового боргу.

Зазначена законодавча норма матеріального права одночасно встановлює право податкового органу на звернення до суду з вимогою про

накладення арешту на кошти платника податків та підстави для реалізації цього повноваження. Підстави для застосування адміністративного арешту майна та арешту коштів на рахунках платника податків є універсальними та визначені ст. 94 Податкового кодексу України.

Відповідно до п. 94.1 ст. 94 ПК України, адміністративний арешт майна платника податків є винятковим способом забезпечення виконання платником податків його обов'язків, визначених законом. Згідно з п. 94.4 ст. 94 ПК України, контролюючий орган може накладити арешт на будь-яке майно платника податків, окрім майна, на яке не може бути звернено стягнення відповідно до закону, а також коштів на рахунку платника податків.

Положеннями пп. 94.6.2 п. 94.6 ст. 94 ПК України передбачено, що арешт коштів на рахунку платника податків здійснюється виключно на підставі рішення суду шляхом звернення контролюючого органу до суду. На відміну від арешту майна, яке згідно з п. 94.10 ст. 94 ПК України накладається рішенням керівника (його заступника або уповноваженої особи) контролюючого органу, обґрунтованість якого протягом 96 годин має бути перевірена судом.

Тобто на законодавчому рівні положеннями норм податкового законодавства розрізнені правові поняття щодо арешту майна та арешту коштів, що знаходяться в банківських установах платника податків.

Незважаючи на те, що кошти також є складовою майна платника податків, що складає загальний об'єкт, водночас має свої особливості та різницю виникнення підстав для вчинення відповідних дій, пов'язаних зі встановленням певного виду обмеження щодо такого майна (коштів), у вигляді арешту, а також можливим порядком його застосування. Обидва види арешту відрізняються процедурою застосування: за рішенням керівника податкового органу (щодо майна, відмінного від коштів) або за рішенням суду (арешт коштів). Саме тому існує різна правова природа виникнення та регулювання цих предметів, які не можна вважати тотожними в межах спірних правовідносин.

Аналізуючи положення ст. 94 ПК України, можна зробити висновок, що арешт коштів на рахунках платника є спеціальною процедурою загального арешту майна, яка відрізняється процесом застосування, підставами тощо (<http://jurblog.com.ua/2018/11/zastosuvannya-administrativnogo-areshtu-koshtiv-chi-vse-tak-prosto/>). – 2018. – 15.11).

Официальный блог компании Jurimex
Про автора: Олена Чуйко, юрист Jurimex

Нові митні правила для «євроблях»

Вже декілька тижнів інформприводом усіх новин стали прийняті у другому читанні проекти законів (реєстр. №8487, №8488) щодо внесення змін до Податкового та Митного кодексів України, а також інших законодавчих актів, які покликані врегулювати ситуацію з автівками з іноземною реєстрацією на території України.

Цікаво, що більше уваги ЗМІ приділяють обговоренню саме змін до Податкового кодексу України, якими запроваджено новий підхід до обчислення ставок акцизного податку, а також встановлено «знижку» у розмірі 50% від суми такого податку у разі розмитнення впродовж 90 днів з дати набрання чинності законом (законопроект №8487) для власників авто з іноземною реєстрацією, вже ввезених в Україну.

Що стосується змін до Митного кодексу України (проект закону №8488), то в ньому зазначається лише про посилення відповідальності за порушення митних правил у разі недотримання умов митних режимів транзиту і тимчасового ввезення. Проте запропоновані зміни охоплюють набагато більше питань.

Зокрема, з-поміж нововведень варто відзначити можливість митного оформлення транспортних засобів не лише в пунктах пропуску через митний кордон, але й у будь-якому органі доходів і зборів, проте з обов'язковим поданням попередньої митної декларації та доставкою такого авто до обраної митниці. Транспортні засоби особистого

користування, тимчасово ввезені на митну територію України громадянами більше ніж на 30 днів, підлягатимуть державній реєстрації.

Відтепер нерезиденти зможуть ввозити в Україну більше ніж один транспортний засіб на кожну товарну позицію, передбачену ч. 3 ст. 380 Митного кодексу України, виключно за умови їх письмового декларування та внесення відповідних гарантій, передбачених розд. X Кодексу.

Змінено підхід до класифікації транспортних засобів, які ввозяться громадянами-резидентами у зв'язку з виконанням своїх трудових обов'язків з підприємствами-нерезидентами. Відтепер такі авто вважатимуться ввезеними для особистого користування із застосуванням відповідного порядку (до 10 діб на митній території України за умови письмового декларування в порядку, передбаченому законодавством України для громадян, та із застосуванням до них заходів гарантування). Все це незважаючи на суперечності з положеннями Додатку С Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбул, 1990).

Уніфіковано строк накладення адміністративного стягнення за порушення митних правил – не пізніше ніж через 6 місяців з дня виявлення. У разі розгляду таких справ судом строк накладення адміністративного стягнення зупиняється на весь час розгляду.

Покладено край суперечкам щодо кваліфікації діяння з передання права володіння та/або користування (кермування) тимчасово ввезеного/ транзитного авто особі, яка його не ввозила. Таке правопорушення охоплюватиметься ч. 4 ст. 469 Митного кодексу України. Штрафна санкція становить 34 тис. грн.

Збільшено штрафні санкції за перевищення встановленого строку транзиту, залежно від терміну такого перевищення: понад 30 днів чи втрата авто – 170 тис. грн або конфіскація, так само за порушення строків тимчасового ввезення.

Змінами до Перехідних положень Митного кодексу України передбачається, що протягом 180 днів з дня набрання чинності законом здійснення митних формальностей щодо

автівок, ввезених з 01.01.2015 р. до дня набрання чинності цим Законом, відбуватиметься відповідно до окремого Тимчасового порядку, який Кабміну ще доведеться розробити. Також протягом цього 180-денного періоду фізичні особи зможуть провести належне митне очищення легкових авто без притягнення до відповідальності за порушення митних правил, проте за умови сплати митних платежів та добровільного внесення до державного бюджету коштів у сумі 8,5 тис. грн.

З метою виявлення автівок, що знаходяться на митній території України з порушенням законодавства з питань державної митної справи, передбачено обмін відповідною інформацією з органами Державної прикордонної служби України та Національної поліції. З цією ж метою законом (законопроект №8488) вносяться зміни до Кодексу про адміністративні правопорушення України, Законів України «Про державну прикордонну службу», «Про Національну поліцію», «Про дорожній рух» та ін., надаючи повноваження поліцейським та прикордонникам перевіряти законність перебування відповідного транспортного засобу на території України, враховуючи вимоги Митного кодексу України, а також посилюючи відповідальність за такі порушення (<http://jurblog.com.ua/2018/11/novimitni-pravila-dlya-evroblyah/>). – 2018. – 29.11).

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: Станіслав Шух, журналіст

П'яте колесо: в чому головна проблема «євроблях» і чому вона потребує нагального вирішення

Президент України Петро Порошенко підписав два законопроекти про зниження вартості розмитнення, а також про посилення контролю за автомобілями із європейською і не тільки реєстрацією. Ця далеко не перша спроба навести лад на українських автошляхах не була легкою і до моменту підписання супроводжувалась серйозною дискусією, яку увінчали масові акції з сумнівними вимогами та учасниками, які висловлювались проти вступу в

дію законодавчих актів у сьогоднішній редакції. Тим не менше, зараз градус напруги суттєво знизився і попри обурення «євробляхарів» законопроекти мають всі шанси втілитись в реальність.

Власне сама проблема взаємовідносин між державою та власниками автомобілів з іноземною реєстрацією виникла не сьогодні. Перш за все, корінь зла варто шукати ще в радянській добі. Мегадержава освоювала простори космосу, ламала кригу Арктики, намагалась «приручити» мирний і не дуже мирний атом, але так і не змогла дати своїм громадянам звичні для решти цивілізованого світу речі, як то, наприклад, автомобілі.

Наявність авто в жителя Радянського Союзу була своєрідною заявкою на статусність – дозволити собі побідну розкіш могла дуже незначна частина населення і справа тут не в фінансовій площині. Якраз з грошима було все гаразд. От із можливостями економіки і адекватним розподілом благ виходило не зовсім добре. Кількість авто була, м'яко кажучи, обмеженою. Так в 1970 році в країні з населенням майже 242 мільйони було випущено тільки 344,3 тисячі легкових авто. Скільки з цієї кількості пішло на потреби населення, достеменно невідомо. Головний акцент, усе-таки, ставився на військову промисловість та решту силових структур, а те, що залишалось цивільному населенню, продукувалось в катастрофічно малих розмірах. Привезти щось із-за кордону в період «залізної завіси» було взагалі нереально. Відомі тільки поодинокі випадки, коли це все-таки вдавалось зробити.

Далі «нерушимий» Союз спіткала доля всіх імперій – він розсипався на дрібні уламки, але більшість людей так і не змогла покинути статус пішохода. Тепер справа повернула у фінансову площину. Попри це, ті, кому якимось чином вдалось заробити свій капітал, отримали необмежений доступ до такого омріяного і недоступного раніше автомобільного світу. Це вже не були одиниці, але і масовості теж не спостерігалось.

У сучасних українських реаліях ситуація змінилась і сьогодні автомобільний ринок – це складна розгалужена система. Власного

автопрому в повному розумінні цього слова держава так і не спромоглася створити. Бюджетні моделі корейських інженерів не змогли дійти до рівня «європейців» такого ж класу. Китайська автомобільна індустрія хоч і впевнено зайшла на ринок, але окрім чисельності та відносної дешевизни не дала споживачам надійності та гідного сервісу. На додачу до цього зросли і бажання споживачів.

Альтернативою міг стати імпорт авто з пробігом із-за кордону, але щось пішло не так. Потоки автомобільного секонд-хенду за лічені роки перетворились у справжнє цунамі і вмиль заводнили всю територію України. Людина, яка ще вчора могла розраховувати максимум на бюджетний В-клас, отримала шанс стати, у певному розумінні, власником автомобілів класу D і навіть E та F (за європейською класифікацією). Простішими словами: з'явився шанс з Ланоса пересісти на Лексус.

С 25 листопада в'їзд "євроблях" без уплати таможенних платежів или денежного залога заборонено

І саме тут спрацював давній, закладений ще в радянську епоху комплекс, завдяки якому людина буде обирати омріяну статусність, за яку в той же час не має бажання платити. Цей комплекс змушує людей радянського виховання купляти 50 дюймові телевізори в кредит, які успішно розмістяться в кімнатах площею 15 квадратних метрів. Мотивація проста – нехай буде.

Здавалось б нічого поганого в цьому нема. До тієї миті, коли кількість авто з «євробляхами» почала набирати шалених обсягів, а свідомо складова та відповідальність їхніх власників дійшла практично до нульової відмітки. Проконтролювати або ввести хоч якийсь облік такого транспорту практично нереально. Знайти кінцевого власника автомобіля теж. Часто придбавши з рук такий автомобіль, його черговий покупець навіть до пуття і не розумів, які документи у нього на руках і що з ними робити. Та і не це стало головною проблемою «євроблях»...

Там, де відсутній чіткий контроль, починається справжній хаос і авто на іноземній реєстрації це ще раз довели. Нереальна кількість

ніде не облікованих транспортних засобів, маніпуляції з «пересічкою», фіктивні довідки з СТО, фірми-одноденки в іноземних країнах, яких насправді ніде окрім паперу не існує – все це і багато іншого додало напруження на автошляхах і явно не посприяло безпеці руху.

В будь-якому випадку, власникам залізних коней з європейською пропискою варто зрозуміти, що достойна і заможна країна, про яку вони всі мріють, починається там, де кожен дотримується правил, норм і законів, які в ній діють. Пошук обхідних шляхів заради власних інтересів може завести тільки в глухий кут (https://lb.ua/blog/stanislav_shukh/413370_pyate_koleso_chomu_golovna_problema.html). – 2018. – 26.11).

Блог на сайті «Цензор.НЕТ»

Про автора: Андрей Сенченко, український політик, государственный и общественный деятель. Глава Всеукраинского общественного движения «Сила права», член политсовета партии «Батьківщина».

Новая стратегия мира и безопасности: реинтеграция Крыма и Донбасса

К сожалению, за годы независимости не была построена надежная система обороны и безопасности страны. В дополнение к этому, власть своими действиями и бездеятельностью разрушила то, что зарождалось в начале войны.

Выходить из этого опасного состояния необходимо не лихорадочными указами о военном положении, а фундаментальными изменениями в законодательстве, действиях правительства и всей системы органов, ответственных за оборону и безопасность Украины.

«Реинтеграция Крыма и Донбасса» – шестая публикация из серии, презентующей «Новую стратегию мира и безопасности», предложенную на Национальном форуме, прошедшем 30 октября в Киеве. Материал также включает мысли участников форума.

Говоря о путях восстановления мира и возврата наших территорий, нельзя не сказать о роли Нормандского формата и его Минской проекции.

В критический для Украины период усилиями наших западных партнёров была стабилизирована ситуация на фронте, война перешла в позиционную фазу. К сожалению, далее, вместо реального мирного процесса, начались четырёхлетние разговоры о необходимости реализации «безальтернативного» кремлевского плана, призванного разрушить нашу страну изнутри.

По сути, навязанная «безальтернативность Минска» стала главным достижением Путина в войне против Украины. Она же позволила Президенту Порошенко четыре года, не отвлекаясь на задачи восстановления полноценного мира и возврата территорий, комфортно делать бизнес, в т.ч. на торговле с оккупированными территориями и поставках в армию.

Цена этой многолетней «безальтернативности» и преступного бездействия власти – тысячи погибших, десятки тысяч раненных и покалеченных, миллионы беженцев. Такую оценку разделяют многие независимые международные эксперты.

Необходимо признать, что Минск изначально не был площадкой для поиска формулы мира и освобождения всех оккупированных территорий. Путину удалось навязать участникам этих переговоров логику урегулирования, основанную на идее внутреннего конфликта в Украине. При этом неудобный вопрос о Крыме, который явно в нее не вписывался, все участники попытались просто забыть, как минимум, на десятилетия.

Усилия сторон фактически сводились лишь к достижению временного перемирия и к реинтеграции Донбасса по формуле, выгодной России. Западу, в этом случае, хотелось любой ценой погасить конфликт и никого не интересовало, что эту цену платит Украина.

Результаты Минска-1 и Минска-2 явились прямым следствием полного отсутствия как военной, так и дипломатической стратегии в действиях Президента Украины. Деморализованный поражениями в Иловайске и Дебальцево, вызванными не только действиями России, но и его собственным бездействием, он полностью сдал позиции Украины на этих переговорах.

Эффект этого поражения усиливался ложью, когда в Минске говорилось одно, а украинскому народу другое. Своими действиями по лихорадочному переоформлению имущества на офшоры и эвакуацией кондитерской фабрики из прифронтового Мариуполя, Верховный Главнокомандующий, который должен быть примером стойкости, деморализовывал страну и армию.

Украинский народ на интуитивном уровне отверг идеи особого статуса Донбасса, полной амнистии всех, кто совершил преступления против собственной страны, и немедленных выборов под контролем оккупантов.

Мы четко осознаем, что имплементация сегодняшней «минской формулы» создаёт реальные предпосылки для желаемого Путиным перерастания международного вооружённого конфликта во внутренний.

Давно пора прекратить многолетнее обсуждение абсолютно не приемлемых для украинского народа и государства идей. Необходимо переходить к реалистичным сценариям, основанным на признании очевидного факта вооружённой агрессии России против нашей страны, нарушения основополагающих норм международного права и недопустимости ревизии общепризнанных и закреплённых международными договорами границ.

При этом всем сторонам необходимо понять, что украинские граждане никому из политиков не давали и никогда не дадут полномочий на явный или молчаливый отказ от Крыма. Обсуждая вопросы возврата оккупированных территорий, мы должны вести речь и о Донбассе, и о Крыме, а попытка разрешения проблемы на востоке, без её решения на юге, с высокой степенью вероятности может привести к началу большой Крымской войны.

Мы осознаем, что после принуждения агрессора к миру и полному возврату наших территорий, наступит сложный этап их реинтеграции. От того, насколько успешно он пройдёт, зависит спокойствие на Европейском континенте. Кроме того, мы рассчитываем на реализацию обещаний наших европейских партнёров в вопросе

послевоенного возрождения страны. Именно поэтому нам и нашим европейским партнёрам необходим рабочий формат для международной экспертизы украинского плана реинтеграции Крыма и Донбасса.

Такой подход требует коренного пересмотра всеми участниками целей переговоров, а также участия в них официальных лиц государств Нормандской группы. При этом статус Российской Федерации, как государства-агрессора, должен ограничивать ее возможности обсуждением графика, а не условий ухода из Крыма и Донбасса. Также очевидно, что упорно навязываемое Россией участия в таких переговорах представителей оккупационных администраций абсолютно неприемлемо и никогда не будет нами принято.

К большому сожалению Президент Украины так и не захотел выпутаться из губительных «минских договоренностей» и предложить стране приемлемый план деоккупации и реинтеграции наших территорий. Многократные усилия Петра Порошенко по продлению действия Закона «Об особом порядке местного самоуправления в отдельных районах Донецкой и Луганской областей» лишь усугубляют ситуацию. Это позволяет Кремлю реанимировать лживые разговоры о внутренней природе конфликта на Донбассе.

В процессе подготовки украинского плана реинтеграции Крыма и Донбасса наша команда глубоко изучила опыт урегулирования разных по своей природе вооружённых конфликтов, произошедших на планете за последние 50 лет, и пришла к непростым выводам.

Во-первых, чем дольше длится международный вооружённый конфликт, тем больше признаков внутреннего он обретает. В нашем случае на эту задачу ежечасно работают спецслужбы и пропагандистская машина государства-агрессора вместе с пособниками оккупантов.

Во-вторых, сценарий урегулирования копировать не с кого – нет похожих конфликтов и нет одинаковых путей их разрешения.

И, в-третьих, ни в одной стране мира, прошедшей через вооружённый конфликт, формула поствоенного урегулирования

никогда не вписывалась в законодательное поле мирного времени. В 100% случаев такие правила писались с «чистого листа» и только для этой цели.

Все это требует от нас концентрации усилий, отказа от многих стереотипов и максимально широкой общественной дискуссии относительно содержания такого плана.

Для того, чтобы оценить сложность стоящей перед всеми нами задачи, достаточно вспомнить, что украинские дети в Крыму и на Донбассе, которым на момент начала оккупации было по 13-14, сегодня уже взрослые, призывного и избирательного возраста. Пять лет их сознание отравлялось оккупантами и предателями. Но эта молодежь – наши граждане и без понимания и терпения прийти к согласию будет очень сложно.

Мы все желаем возврата наших территорий. Но много людей не могут себе ответить на вопрос: «А готов ли я к тому, что война закончится и мы снова будем жить вместе?»

Поверьте, нашим гражданам по ту сторону линии фронта это представить ещё сложнее.

Главная проблема состоит в том, что не написаны, не обсуждены и не закреплены законами основные правила совместной послевоенной жизни.

К сожалению, меньше всего к реинтеграции территорий готова сегодняшняя украинская власть, занимавшаяся чем угодно, только не возвращением нашей земли и освобождением наших граждан, ставших заложниками оккупантов.

Деоккупация и реинтеграция временно оккупированных территорий Украины – не последовательные этапы, а параллельные взаимосвязанные процессы, которыми необходимо заниматься уже сегодня.

В качестве украинского плана реинтеграции Крыма и Донбасса предлагается разработанная командой «Силы права» программа, являющаяся альтернативой сегодняшней «минской формуле». В основу этой программы положено два законопроекта.

Первый – регулирует вопросы ответственности граждан Украины за преступные действия, совершенные в интересах

государства-агрессора на оккупированных территориях. Он опубликован и уже несколько месяцев проходит общественное обсуждение и глубокую правовую экспертизу. Основная задача этого закона – разрушить стену страха, непонимания и ненависти, которую Кремль настойчиво возводит между свободной и оккупированными территориями нашей страны.

Сегодня в Крыму и на оккупированных территориях Донбасса проживает около 6 миллионов наших сограждан. Абсолютное большинство из них не совершали никаких преступлений против своей страны. Они – жертвы вооружённой агрессии и оккупации. Этот закон даёт каждому из них чёткий сигнал – вы нам не враги!

Одновременно предлагается установить специальную систему наказания за преступления против своей страны, совершенные на оккупированных территориях. Разработанный законопроект полностью перекрывает лазейку «минской амнистии» и не позволяет никому уйти от ответственности. Этот закон приводит тяжесть наказания в соответствие с тяжестью преступления.

В соответствии с законопроектом, для совершивших тяжкие преступления, никакого прощения быть не может. Рассчитывать на альтернативное уголовное наказание в виде временного, на пять или десять лет, ограничения прав могут только те, кто под воздействием агрессивной российской пропаганды или давлением жизненных обстоятельств совершил преступления средней или небольшой степени тяжести.

Коренное отличие индивидуальной и добровольной судебной процедуры применения альтернативного уголовного наказания от огульной «минской» амнистии состоит в том, что право на такое альтернативное наказание можно получить лишь признав свою вину и раскаявшись.

Наша команда в этой работе исповедует фундаментальный принцип, заключающийся в том, что окончательная формула эффективного поствоенного урегулирования не может быть навязана извне или продиктована чиновниками

и политиками. Она может быть найдена лишь в процессе открытой дискуссии, в которой украинское общество определит, кого наказывать, а кого прощать.

Второй подготовленный законопроект – «О переходном периоде» – призван ответить на многочисленные вопросы о том, как, кем и в какие сроки на освобождаемых территориях будет восстанавливаться украинская власть и нарушенные права наших граждан. В этот закон закладываются алгоритмы решения самых сложных проблем, накопившихся за долгие годы войны и оккупации.

Главная задача переходного периода – вывести миллионы людей из состояния стресса, обеспечить безопасную полноценную жизнь, дать работу, вернуть уверенность в будущем. Мы должны создать условия для возвращения переселенцев, восстановить погрязшие права украинских граждан и украинского бизнеса. Мы обязаны справедливо наказать виновных.

По сути, оба предлагаемых нами закона содержат те самые правила, по которым мы, все вместе, собираемся налаживать жизнь на освобождаемых территориях.

Достойной целью наших совместных с европейскими партнёрами усилий может стать реализация мощных проектов «Еврорегион Крым» и «Еврорегион Донбасс», основанных на современной экономической модели и новом качестве жизни.

Что же касается статуса этих территорий, то наше глубокое убеждение заключается в том, что на весь переходный период всю полноту ответственности за восстановление мирной жизни людей должна принять на себя центральная украинская власть.

С учётом масштаба проблем и сложности задач, продолжительность переходного периода может составить не менее трех лет. Итогом переходного периода должно стать проведение местных выборов, а для Крыма – также определение, совместно с крымскотатарским народом, его будущего статуса.

Для повышения эффективности действий по реинтеграции освобождаемых регионов, предлагается внести изменения в Закон «О Кабинете министров» и установить,

что назначаемые на переходный период главы Донецкой и Луганской областных, Севастопольской городской и Крымской территориальной государственной администрации, одновременно по должности являются членами Кабинета министров Украины в ранге министров правительства. Это существенно ускорит решение проблем этих регионов, накопившихся за годы войны и оккупации.

Опорой государства в этой работе и главным кадровым резервом для восстановления украинской власти на Донбассе и в Крыму являются вынужденные переселенцы и патриоты, выстоявшие в оккупации. Работа с ними – ещё один приоритет нашей команды.

Очевидно, что главный ответ на вопросы вынужденных переселенцев – это возможность вернуться домой, и мы знаем, как надо для этого действовать.

Государству уже сегодня необходимо прекратить дискриминацию переселенцев и обеспечить им реальную помощь в обретении доступного жилья и работы. Поддержка и защита прав вынужденных переселенцев, как одной из наиболее уязвимых групп населения, является инвестицией в достижение стойкого мира (https://censor.net.ua/blogs/3099388/novaya_strategiya_mira_i_bezopasnosti_reintegratsiya_kryma_i_donbassa) – 2018. – 28.11).

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: Михайло Поживанов, політик, громадський діяч, депутат Верховної Ради чотирьох скликань

Як погане зробити ще гіршим

Є одна ідея, котра муляє всім (за винятком хіба що першого й другого) депутатським скликанням. Полягає вона у бажанні карати медійників за оприлюднену інформацію. Подається під соусом боротьби з наклепом, готується з приправою у вигляді штрафів, ба навіть тюремних термінів. Власне, ті, хто пам'ятає сутність законів «16 січня», розуміють, про що йдеться.

Стривайте, але 16 січня 2014-го кануло в Лету разом з Януковичем та тодішнім парламентом? Все так, але іноді Лета викидає на берег всілякий непотріб – на кшталт, зокрема, повернення до колишніх методів.

Наклепали законопроект про наклеп і зараз – акурат до 5-тої річниці Революції Гідності. 20 листопада 2018-го в парламенті зареєстровано проект закону №9306, авторами якого є депутати від БПП Микола Паламарчук, Артур Палатний та Олег Великін. Всі троє раптом вирішили заопікуватися правами тих, на чію ділову репутацію вчинено замах. Серед потенційних позивачів – певна річ, політики та чиновництво, серед відповідачів – всі, хто поширює «неправдиві відомості» (читай – журналісти).

І ось парочка цікавих пасажів: якщо наклеп поєднаний з обвинуваченням у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, карати злочинця необхідно «обмеженням волі на строк від двох до п'яти років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого». Жорстко, чи не так? І ще один момент – в пояснювальній записці говориться про те, що на авторів даного опусу справив враження «випадок зі звинуваченнями, що лунають з боку деяких засобів масової інформації на адресу народного депутата України щодо причетності до вчинення особливо тяжкого злочину (напад на громадську активістку Катерину Гандзюк)».

Власне, з цього й слід було починати, тоді б все відразу стало зрозумілим. У співавтора Паламарчука працював помічник – Ігор Павловський, якого нещодавно арештували як ймовірного організатора нападу на Катерину Гандзюк. До речі, Паламарчук звільнив помічника тільки після того, як його прізвище з'явилося у ЗМІ, а не коли поліція почала розслідувати можливу причетність Павловського до злочину.

Як же це «прекрасно», коли особисті фантомні болі нардепів спонукають їх братися за перо й народжувати закони, покликані захистити передусім їх персональний містечковий інтерес.

Для тих, хто забув, нагадаю: посилити відповідальність за наклеп (аж до кримінальної) намагалися ще за Кучми. У 2004-му цим переймався Леонід Черновецький, у 2005-му — Володимир Аніщук. Двічі з ініціативою криміналізувати наклеп виступав Василь Кисельов (2006 та 2010 рр.), а також Антон Яценко (2008 рік) та Віталій Журавський (2012-ий). У всіх вище згаданих достойників ініціативу перехопили ті депутати попереднього скликання, які 16 січня 2014-го проголосували за блок так званих «диктаторських законів».

При цьому кожного разу подібні законодавчі ініціативи викликали широкий осуд не лише українських та міжнародних правозахисних і медійних організацій, але й інституцій рівня ОБСЄ, Ради Європи, Комітету ООН з прав людини. Здавалося б, на цих граблях вже доволі відтанцьовано, але — ні. Й у наш «новітній» (тобто постреволюційний) час спроби протягнути до кримінального кодексу такі положення тривають. У 2016 році нардеп Євген Мураєв вніс до Верховної Ради законопроект, яким пропонував «підрихтувати» Кримінальний кодекс та доповнити його відповідними статтями. Мураєвське дітище не дійшло навіть до розгляду у сесійній залі, але це ще не кінець історії.

Група колег Мураєва (всі, як один, екс-регіонали, а нині члени групи «Відродження» Дмитро Святаш, Валерій Писаренко, Володимир Мисик, а також позафракційний Анатолій Денисенко та представник «Опоблоку» Дмитро Шенцев) породили законопроект № 8270-2, де мова — знову таки — йде про посилення відповідальності за наклеп.

Зацікавлення екс-«регіоналів» у тому, щоб протягти до законодавчих актів положення про посилення відповідальності за наклеп, є зрозумілим. По-перше, з їхнього боку це — своєрідна данина традиції та ностальгія за 16 січня. По-друге, бажання убезпечити від дискомфорту власного кандидата.

Але було б несправедливо говорити, що подібними намірами грішить тільки опозиція. Не далі як 18 квітня цього року голова комітету Верховної Ради з питань нацбезпеки і оборони Сергій Пашинський попросив

комітет напрацювати законодавчі зміни щодо кримінальної відповідальності за поширення неправдивої інформації, яка підриває обороноздатність України.

А почалося все з публікації в журналі «Новое время» під назвою «Служили два товариші», де йшлося про корупційні схеми високопосадовців в оборонній сфері. Головний редактор медіа заявив про погрози з боку Пашинського, крім того, останній подав позов «про захист честі, гідності та спростування недостовірної інформації» проти ТОВ «Видавничий дім Медіа-ДК». Судитися з «Новим часом» надумав «Укроборонпром», але головним в цій історії є саме намір Пашинського ініціювати введення кримінальної відповідальності за наклеп.

Як то кажуть у народі, кожна жаба своє болото хвалить і за нього горою стає. Ініціативу Пашинського підхопила та творчо розвинула згадувана вище трійця з БПП. Та ще й подумалася до того, до чого не дійшов кудим розумом жоден з «папередників»: прямо вказала на те, де її власна больова точка – у справі Каті Гандзюк... Що тут іще додати? Одне слово – «браво!» за таку цинічну відвертість та повну відірваність від сьогочасних суспільних запитів.

Тим, хто хоче мені заперечити, вказавши на західний досвід, відповім: так, у США за наклеп доведеться сплатити штраф до 250 тисяч доларів або тривалий час провести за ґратами. У Франції за наклеп можна поплатитися не тільки штрафом до 45 тисяч євро або тюремним терміном до п'яти років, а й заборонаю займатися певними видами професійної діяльності. У Німеччині є таке поняття як «наклеп проти чинної влади, її образу чи заклик до порушення цілісності республіки». Покарати за це можуть великим штрафом або позбавленням волі до п'яти років.

Але є один важливий нюанс: правозастосовна практика в США, Великобританії або Франції практично виключає спроби використовувати закон не за призначенням. Особливо ж ретельно там дбають про права та можливості мас-медіа. Це означає, що захищеними є обидві сторони потенційного конфлікту: і медійники, і герої

їхніх публікацій. Коли й Україна перестане використовувати закон для прицільного відстрілу невгодних, тоді – welcome – каратимемо за наклеп і ми. А поки краще не підливати олії у вогонь – він може обпекти тих, хто так затято роздмухує це полум'я (https://lb.ua/blog/mykhaylo_pozhyvanov/413407_yak_pogane_zrobiti_shche_girshim.html). – 2018. – 26.11).

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: Олег Тітамир, президент ГО «Українська організація захисту споживачів послуг»

Просування ліків у маси: як припинити рекламну вакханалію?

Коли вмикаєш телевізор, то створюється стійке враження: з усього обсягу реклами найбільшу частину ефіру займає реклама ліків. Вона психологічно навіює людям найпростіший спосіб лікування: вже з екрану називаються симптоми хвороби і ставиться «діагноз». А з тим – хворому підсвідомо нав'язується рекламований препарат, який нібито є панацеєю для одужання. «Зомбоящик» брутально штовхає людей до небезпечного самолікування, граючи на страхі, наївності, низькій грамотності та лінощах хворих.

Здебільшого сюжет цих роликів традиційний: людина жаліється чи то на біль у горлі, чи на здуття живота, чи на проблеми з суглобами. І раптом, немов чорт із табакерки, з'являється «добрий порадник», котрий пропонує «магічні ліки». Приймавши чудодійну пігулку, хворі миттєво «одужують»: бабусі танцюють, дідусі роблять гімнастику, а в когось навіть зникають делікатні проблеми, пов'язані із походом до вбиральні (як, наприклад у героя відомого українського ТВ-сінютика Миколи у рекламі препарату від діареї). Звісна річ, нічого не говориться про ризики небезпечних побічних ефектів. А навіщо? Головне – продати. При цьому – не існує жодних серйозних обмежень у законі й практично ніякого контролю з боку держави.

Фантастичні бюджети для «лікування» хворої країни

Якщо якийсь іноземець із ЄС подивився б український «зомбоящик», то напевно подумав би, що у нас хвора вся країна. Ще б пак, на Заході (передовсім, в ЄС і США) такої навали «медичної» реклами не побачиш. Там її ретельно регламентують: наприклад, на телебаченні і в інших медіа вона подається нейтрально (без запаморочливих ігрових сюжетів з піснями, танцями й «компетентними» порадами знайомих чи сусідів); а в озвученій текстівці обов'язково повинні перелічуватися протипоказання.

До того ж у західних країнах співвідношення безрецептурних ліків до рецептурних препаратів (рекламу яких заборонено і в нас) становить відповідно 10% проти 90%. Тож, тамтешнім фармацевтам немає сенсу витратити шалені кошти на рекламу, оскільки промоутерська діяльність спрямована саме на фахівців-медиків. В Україні ж частка безрецептурних ліків – аж 50%. Це, власне, й пояснює, чому у нас телефір перенасичений рекламою як дорогих зарубіжних препаратів, користь яких для здоров'я часто клінічно не доведена, так і ліків з широким спектром небезпечних протипоказань і наслідків при безконтрольному вживанні.

Агресивна й нав'язлива реклама медпрепаратів навіює українцям установку, що, мовляв, можна цілковито обійтися без лікаря, натомість проти болю в спині чи суглобах достатньо прийняти знеболювальне, а грип можнавилікувати двома шипучими таблетками. Найчастіше на таку рекламу ловляться люди похилого віку, а це – саме та категорія пацієнтів, котрі потребують особливо ретельного лікарського догляду.

Минулого року фармацевтична реклама на телебаченні (а це – 99 % з усього рекламного обсягу в ЗМІ) зросла на 48% від рівня 2016 року, а її сукупний бюджет становив \$ 607 млн. Саме стільки грошей витратили на просування своєї продукції національні виробники й імпортери ліків. Для порівняння – це четверта частина бюджетних витрат на медицину в 2017 році, які становили 57 млрд. гривень. Вражаюче, чи не так?

У поточному ж році капіталовкладення у ТБ-рекламу ліків лише за січень-липень

становлять \$ 480 млн., а це – на 68% більше, ніж в аналогічному періоді 2017 року. Такі щедрі вливання у рекламу часто доволі сумнівних, а то й небезпечних для здоров'я медпрепаратів стало головною причиною серйозної медичної деформації: за даними МОЗ, аж 67 % пацієнтів лікуються «по телевізору» та за допомогою т. зв. google-терапії, а половина українців взагалі не звертається в разі хвороби до лікаря, лікуючись пігулками з «ящика».

Виходить парадокс: за чи не наймасштабнішого у світі просування медпрепаратів на телебаченні, маємо один із найвищих рівнів смертності і найнижчу в Європі тривалість життя (за свіжими даними Держстату, у 2018 році смертність в Україні майже в два рази перевищила показник народжуваності). Чи можливі були б такі диспропорції, якби держава в особі МОЗ, Держпродспоживслужби, Антимонопольного комітету та інших структур виконувала свою контрольну функцію, а законодавець прийняв адекватний закон, який би жорстко регламентував поширення реклами ліків у ЗМІ й, передовсім, – на телебаченні?

Чому не варто дослухатися до фармацевтичних лобістів?

Будь-які спроби навести лад і обмежити засилля реклами ліків, що прямо загрожує здоров'ю українців, завжди наражалися на спротив фармацевтичної мафії та її прихованих лобістів з експертного середовища і громадського сектору. Ніби синхронно, одразу ж здіймався гвалт обурення на різноманітних медійних та інших майданчиках.

До речі, часто доводилося чути, що нібито немає конкретних досліджень і даних, що свідчать про взаємопов'язаність надмірної реклами лікарських препаратів і погіршення здоров'я людей – аж до летальних випадків. Насправді, це – свідомо маніпуляція фармацевтичного лобі. Так, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, самолікування внаслідок масованої реклами ліків поширюється у світі (особливо ж, у країнах, що розвиваються) як небезпечна епідемія. У списку найбільш частих причин смертності самолікування посідає п'яте місце

— після серцево-судинних патологій, онкології, легеневих хвороб і захворювань шлунково-кишкового тракту.

Власне, аргументи «безсторонніх» доморошених адептів розгнужданої медичної реклами зводяться до двох постулатів. Перший: законодавче обмеження реклами ліків нібито призведе до «краху» фармацевтичної промисловості і карколомного здорожчання ліків. Однак, цей аргумент є нікчемним, оскільки в країнах ЄС та США реклама ліків поширена мінімально і має максимальні обмеження. Та чи означає це, що фармацевтична галузь там геть занепала, а за ліки «бідолашні» американці та західні європейці платять «космічні» гроші? Аж ніяк – оскільки там впроваджені ефективні моделі державної страхової медицини, коли за ліки платять винятково страхові компанії. Відтак, вони ретельно стежать за медичною якістю цих ліків, оскільки аж ніяк не зацікавлені у погіршенні здоров'я пацієнта. Та й просування ліків фармкомпаніями відбувається переважно на профільних семінарах, практикумах та конференціях для медиків і лікарів, а не в телеефірах.

Другий аргумент лобістів, до яких долучилися й телевізійники: мовляв, посилення законодавчих регуляторних норм щодо реклами ліків неминуче призведе до того, що мас медіа (і особливо – телебачення) втратять важливе джерело доходів у вигляді реклами медпрепаратів. Схожі застереження звучали кілька років тому під час заборони й обмеження рекламування тютюнових виробів і алкоголю відповідно. Чи стало це критичним для медіахолдингів, фінансованих олігархами? Аж ніяк. Тепер вони знімають рекламні «вершки» з безконтрольної промоції ліків.

Відтак, ініціаторам наведення ладу у сфері реклами медпрепаратів зовсім не варто дослухатися до стенань фармацевтично-реklamних лобістів. Позаяк, збереження статускво у формі безконтрольної рекламної вакханалії означатиме подальше зростання зловживань на ринку та наступ на безпеку і здоров'я українців.

Напівзаходами не обійтися

Здавалося б, справа щодо цивілізованого впорядкування ринку фармацевтичної реклами

мала би зрушитися з місця ще рік тому. Саме тоді Нацрада з питань телебачення і радіомовлення створила робочу групу, до якої також увійшли фахівці Міністерства охорони здоров'я України, Державної служби з питань безпеки харчових продуктів і захисту прав споживачів і Держслужби з лікарських засобів і контролю за наркотиками. Метою цієї групи якраз і було посилення контролю якості щодо реклами медпрепаратів. До речі, дуже дивно, чому до цього органу не ввійшли представники Антимонопольного комітету, який протидіє несумлінній рекламі – адже саме в медійному просуванні ліків існує безліч порушень принципу чесної конкуренції.

Таким чином, Нацрада мала б здійснювати моніторинг мовлення на телебаченні та радіо (адже, крім духовного здоров'я українців, вона так само повинна перейматися і їхнім фізичним здоров'ям), МОЗ – надавати фахові консультації щодо медичного аспекту реклами, а Держпродспоживслужба – виписувати штрафи та накладати санкції на порушників.

В принципі, напрямок був обраний правильний, адже зусиль одного МОЗу в цій царині було б недостатньо. Але хто-небудь чув про хоча б якісь санкції, що їх застосував новий орган до несумлінних рекламодавців ліків? Неefективність роботи цієї групи була закладена вже на самому початку, оскільки структура намагається діяти в рамках чинного законодавства. А воно, за оцінками багатьох експертів, є безплідним у подоланні агресивної рекламної експансії медпрепаратів.

Тож, МОЗ вирішило діяти на законодавчому полі і весною ц. р. розробило законопроект про посилення контролю за рекламою ліків, обмеження або заборону такої реклами. Планується заборонити рекламу цілительства й нетрадиційної медицини, посилення в рекламі на діагностування захворювання чи призначення лікування по телефону й через інтернет. Також збираються заборонити залучення до реклами відомих людей і акторів. Функції контролю та моніторингу за змістом реклами планують закріпити за МОЗ, а НТКУ штрафуватиме за порушення норм – у розмірі 5 % від ліцензійного збору за одне порушення.

Проте, хоч законопроект і має, за задумом авторів, «гармонізувати чинне українське законодавство з нормами ЄС», втім він не містить ключового правового алгоритму, який би не допускав різночитань і унеможливив би рекламні зловживання фармацевтів і корупцію «контролюючих» органів.

Річ у тім, що в законодавстві ЄС (та й низки інших країн Заходу) рекламу ліків на телебаченні замінено терміном «інформування». Воно передбачає лише інформативний і беземоційний перелік показань і протипоказань препарату. І-- жодної супровідної музики, танців і пісень, жодних маніпулятивних ігрових сцен тощо! Таким чином, споживач захищений од сугестивного впливу рекламних маніпуляторів, його не одурюють демонстрацією лікувальної панацеї, отже, реклама не спонукає до бездумного і небезпечного вживання ліків. Якраз такого засадничого положення в законопроекті від МОЗ і немає. До того ж відсутній алгоритм дієвого моніторингу й контролю за рекламою ліків у ЗМІ. На мій погляд, для цього необхідно створити окремий підрозділ – наприклад, у рамках Держслужби з лікарських засобів і контролю за наркотиками. Чому б, крім останніх, не контролювати ще й рекламу лікарських засобів?

Отже, висновок такий: у спеціальному законі щодо протидії неконтрольованому просуванню ліків у ЗМІ необхідно встановити дієві правові запобіжники -- лише міністерськими напівзаходами тут не обійтись. Саме тому ГО «Українська організація захисту споживачів послуг» передасть сформульовані вище пропозиції голові Комітету ВР з питань охорони здоров'я (https://lb.ua/blog/oleh_titamyr/413483_prosuvannya_likiv_masi_yak_pripiniti.html). – 2018. – 27.11).

Блог на сайті «LB.ua»

Про автора: Кирило Міненко, керівник Управління з питань нотаріату столичної юстиції

Підводні камені оформлення «генеральної довіреності» на авто

Купівля автомобіля – це справжнє свято для кожного автомобіліста. Часто з метою

заощадження коштів, такі угоди оформлюються на підставі «генеральної довіреності».

Спробуємо проаналізувати ступінь доцільності такого документу.

Загалом, у законодавстві України немає такого терміну як «генеральна довіреність».

Відповідно до частини третьої статті 244 Цивільного Кодексу України (далі – Кодекс), довіреністю є письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами.

Статтею 237 Кодексу встановлено, що представництво – це правовідношення, в яких одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє.

Тобто, нормативне визначення цивільно-правового інституту представництва (в тому числі довіреності) не передбачає перехід права власності на об'єкт, що відчужується.

Оформлюючи «генеральну довіреність» на автомобіль, особа набуває тільки право користування автомобілем або право розпорядження ним, але ніяк не право власності. При «продажу» автомобіля шляхом видачі «генеральної довіреності» переходу права власності, як такого, не відбувається і тому власником автомобіля залишається «продавець».

Згідно статті 655 Кодексу за договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) передає або зобов'язується передати майно (товар) у власність другій стороні (покупцеві), а покупець приймає або зобов'язується прийняти майно (товар) і сплатити за нього певну грошову суму.

Тільки за таким правочином відбувається перехід права власності на майно.

У разі, якщо особа все ж таки прийняла рішення отримати транспортний засіб шляхом оформлення відповідної довіреності, вона має чітко усвідомлювати, що так званий «продавець» може в будь-який час відповідно до пункту 2 частини першої статті 248 Кодексу припинити дію довіреності шляхом її скасування. Для цього він звертається до будь-якого нотаріуса без територіальної прив'язки з відповідною заявою про скасування довіреності. Нотаріус

вносить заяву до реєстру, де вона одразу з'являється. Довіреність втрачає силу.

У такому випадку набувач позбавляється всіх прав на транспортний засіб і зобов'язаний повернути його власнику.

У разі, якщо власник за довіреністю не повертає авто, то транспортний засіб подають у розшук.

Варто також знати, що згідно пункту 6 частини першої цієї статті, довіреність втрачає силу і в разі смерті особи, яка видала довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності.

У такому випадку спадкоємці, опікуни, піклувальники мають законні підстави повернути транспортний засіб, який належав померлому, недієздатному або обмеженому в дієздатності на праві власності.

До того ж, справжній власник автомобіля, тобто «продавець», може передати його у заставу; на такий автомобіль може бути накладено арешт або здійснено стягнення; автомобіль може бути конфісковано за дії і зобов'язання реального власника.

У випадку смерті особи, якій видана довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною, обмеження її цивільної дієздатності, представництво за довіреністю припиняється (пункт 7 частини першої статті 248 Кодексу).

В випадку смерті особи, якій видана довіреність, набутий на підставі «генеральної довіреності» автомобіль не увійде до складу спадкового майна, а отже спадкоємці «покупця» не матимуть жодного права на таке майно.

Депутати пропонують разрешити водителям не иметь при себе прав, если вся информация будет в электронной базе данных

Доцільно також звернути увагу на термін дії довіреності. Якщо строк, на який видана довіреність, спливає, цей документ втрачає юридичну силу. Для отримання права на користування та розпорядження автомобілем «покупцю» необхідно отримати нову довіреність від реального власника.

А тепер розглянемо ситуацію, коли «набувач» на певному етапі володіння автомобілем

приймає рішення щодо подальшого відчуження транспортного засобу шляхом надання наступному «покупцю» довіреності в порядку передоручення.

На такий випадок частина друга статті 247 Кодексу передбачає, що строк довіреності, виданої в порядку передоручення, не може перевищувати строку основної довіреності.

Крім того, реальний власник автомобіля матиме право вимагати від «набувача» повернення суми, отриманої від відчуження його (власника) автомобіля.

Отже, підстав для відмови від такого придбання транспортного засобу є немало. Наведений вище перелік не є вичерпним. Приймаючи рішення придбати автомобіль, оформивши «генеральну довіреність», варто зважити спочатку усі «ЗА» і «ПРОТИ». Сплативши одноразово витрати за реєстрацію автомобіля та обов'язкові платежі, у покупця буде гарантія, що повноправним власником автомобіля буде саме він (https://lb.ua/blog/kyrylo_minenko/413510_pidvodni_kameni_oformlennya.html). – 2018). – 27.11).

Блог на сайті «Судебно-юридическая газета»

Про автора: Олена Кібенко, суддя Великої Палати Верховного Суду

Нові підходи Великої Палати Верховного Суду до забезпечення єдності судової практики

Значне навантаження Верховного Суду спонукало Велику Палату ВС застосовувати у своїй роботі низку нових підходів для забезпечення єдності судової практики.

Верховний Суд вже розглянув більше 73 тисяч справ. За наявності такого значного навантаження із самого початку роботи виникло питання, яким чином оперативно забезпечити єдність практики? Старі підходи, зокрема, видання Пленумом Верховного Суду узагальнень чи роз'яснень рекомендаційного характеру з питань застосування законодавства у цій ситуації були б неефективними, бо потребують значних витрат часу і не можуть

застосовуватися для виконання завдань поточного забезпечення єдності судової практики.

Ураховуючи це, Велика Палата Верховного Суду (далі – ВП) почала у своїй роботі застосовувати низку нових підходів:

1. Використання системи посилань на власні рішення. Сподіваюся, що українські правники звернули увагу на те, що ВП почала застосовувати систему посилань на власні рішення при ухваленні постанов. Такий підхід є досить новим, він ґрунтується на званій французькій системі посилань, яка широко застосовується у країнах загального права. Такі посилання дозволяють побудувати зв'язок між рішеннями ВП. При ухваленні рішення, в якому міститься посилання на вже існуючу правову позицію, немає потреби в повторному викладенні розширеної аргументації, тобто відбувається економія часу, а також знижуються ризики того, що суддя-доповідач під час написання проекту судового рішення по-іншому викладе формулювання вже існуючої правової позиції, що знизить її правову визначеність (тобто відбувається «фіксація правової позиції»).

2. Виділення «пілотних» рішень, тобто рішень, у яких уперше було викладено нову правову позицію. Саме на ці рішення рекомендується робити посилання в інших постановках ВС та всіх інших судів. Спочатку, коли ВП тільки формувала свої підходи до цього питання, посилання були досить хаотичними, обиралося будь-яке рішення ВП, що містило відповідну правову позицію, і на нього робилося посилання. На сьогодні судді ВП разом з правовим департаментом ВС ведуть роботу з виокремлення «пілотних» і «похідних» від них рішень (шляхом відповідної індексації). І саме на «пілотні» рішення рекомендовано посилатися в тих рішеннях ВП, які ґрунтуються на вже висловленій правовій позиції.

3. Фіксація відступів від правових позицій. Проблема полягає в тому, що процесуальними кодексами майже не врегульовано питання відступу ВП від власної правової позиції. Відповідно до законодавства це може відбутися при ухваленні рішення в будь-якій справі

простою більшістю голосів суддів, присутніх на засіданні чи при розгляді письмової справи (при дотриманні кворуму, який складає мінімум 14 осіб). Закон не вимагає наявності повного складу палати, одноголосності чи хоча б кваліфікованої більшості голосів для відступу від власної правової позиції. І тому на початку своєї роботи ВП зіткнулася з такою проблемою: достатньо, щоб у день розгляду певної справи на засіданні не було 2-3 суддів, які дотримуються певної правової позиції (які можуть захворіти, бути у відраженні чи відпустці), і позиція ВП могла бути змінена без додаткової аргументації, простим голосуванням такої «тимчасової більшості». У такій ситуації залишалося покладатися лише на добросовісність суддів, які мали розуміти всі наслідки відступу ВП від уже висловленої правової позиції.

Поступово ВП сформулировала правило, що якщо відбувся відступ від певної правової позиції, яка містилася в іншому рішенні ВС, то обов'язково про це зазначається в тексті рішення. При цьому мають бути наведені вагомі аргументи щодо необхідності такого відступу.

У постанові ВП у справі № 823/2042/16 від 4 вересня 2018 року уперше були сформульовані загальні підстави для здійснення ВП відступу від існуючої правової позиції:

«У пункті 70 рішення від 18 січня 2001 року у справі «Чепмен проти Сполученого Королівства» (Chapman v. the United Kingdom), заява № 27238/95, Європейський суд з прав людини наголосив на тому, що в інтересах правової визначеності, передбачуваності та рівності перед законом він не повинен відступати від попередніх рішень за відсутності належної для цього підстави.

Причинами для відступу можуть бути вади попереднього рішення чи групи рішень (їх неефективність, неясність, неузгодженість, необґрунтованість, незбалансованість, помилковість); зміни суспільного контексту.

З метою забезпечення єдності та сталості судової практики для відступу від висловлених раніше правових позицій Велика Палата Верховного Суду повинна мати ґрунтовні підстави: її попередні рішення мають бути помилковими, неефективними чи застосований

у цих рішеннях підхід повинен очевидно застаріти внаслідок розвитку в певній сфері суспільних відносин або їх правового регулювання (див. окремі думки суддів Великої Палати Верховного суду щодо постанови від 12 червня 2018 року у справі № 823/378/16).

Відступаючи від висновку щодо застосування юридичної норми, Велика Палата Верховного Суду може або повністю відмовитися від свого висновку на користь іншого, або конкретизувати попередній висновок, застосувавши відповідні способи тлумачення юридичних норм.

У пункті 49 Висновку № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів про якість судових рішень зазначається, що судді повинні послідовно застосовувати закон. Однак, коли суд вирішує відійти від попередньої практики, на це слід чітко вказувати в рішенні».

Правовий департамент ВС по кожній справі, яка знаходиться на розгляді ВП, готує довідку, в якій зазначає усі релевантні позиції ВП та ВСУ для того, щоб запобігти можливим відступам від існуючих позицій.

4. Написання суддями окремих думок для індикації справ, які не мають однозначного вирішення і рішення по яких ухвалюються з незначною перевагою голосів, отже – правова позиція є доволі «хиткою». За кордоном такі справи мають назву «close cases». Значна кількість окремих думок у таких справах означає, що правова позиція суду може в майбутньому піддатися «overruling», тобто може бути змінена. За кордоном правники дуже ретельно відстежують окремі думки, вивчають їх доводи і підсилюють свої аргументи в наступних справах, якщо вважають, що певна позиція має бути подолана. В Україні ще майже немає такої аналітики, але вважаю, що цей напрямок досліджень є надзвичайно перспективним. Багато суддів ВП сьогодні пишуть окремі думки не в будь-якому випадку, коли вони голосували проти ухваленого рішення, а лише в найбільш важливих, принципових питаннях – коли сподіваються на майбутній відхід ВП від «помилкової», на їх погляд, правової позиції і хочуть підготувати для цього належне підґрунтя. Це дуже важлива робота на майбутнє.

З цією метою ВП запроваджено й практику зазначення в проекті постанови, складеної не суддею-доповідачем, прізвища того судді, який запропонував альтернативний проект, що набрав більше голосів, аніж проект доповідача, і який відповідно до вимог процесуальних кодексів оформив постанову замість судді-доповідача. І якщо спочатку були сумніви, чи слід зазначати цю інформацію і де її потрібно вказувати, то на сьогодні практика вже ustalена. Відповідний запис робиться в кінці постанови ВП після підписів суддів.

5. Використання взаємних посилань, індикації пілотних рішень та відступів від існуючої правової позиції (рішень ВС, від яких відступили) в ЄДРСР. Цей напрямок є перспективним, робота з адміністратором ЄДРСР з цих питань уже ведеться, повноцінно система запрацює із запровадженням відповідного модуля електронного суду. Але дуже важливо, щоб це також здійснювалося і в інших електронних базах, що містять судові рішення. Сьогодні всі правові бази містять гіперпосилання на тексти нормативних актів, але такі самі гіперпосилання можуть бути зроблені й на тексти судових рішень, зокрема постанов ВС, якщо на них здійснюються посилання в іншому судовому рішенні.

В країнах загального права важливість і значущість прецеденту (правової позиції) визначається кількістю посилань в інших судових рішеннях на таку позицію (своєрідний «індекс цитування»). Якщо ми будемо позначати посилання на певну правову позицію ВС у рішеннях судів як гіперактивне в електронних базах, то поступово сформується розвинена система посилань, у якій буде добре видно, які правові позиції активно застосовуються судами, а які залишилися незатребуваними. Більш того, за кордоном іноді використовуються й посилання на окремі думки. І були цікаві ситуації, коли, наприклад, прецедентне рішення набирало меншу кількість посилань, аніж окрема думка, висловлена по ньому. І це як раз буде вагомим індикатором того, що від певної правової треба відступати. Це також дуже цікавий та перспективний напрямок для судової аналітики.

Ось так, наприклад, виглядає система посилань на відоме рішення Верховного суду США про аборти.

6. Написання рішень за новою структурою, у якій чітко виділяється правова позиція ВП. Ще на самому початку роботи ВС створена на першому Пленумі ВС робоча група розробила і рекомендувала суддям для застосування нову структуру постанови ВС з урахуванням специфіки різних юрисдикцій. У рішеннях, написаних за старою структурою, іноді важко виділити, де знаходиться саме правова позиція ВС, висновок щодо застосування норми права. У постановах, написаних за новою структурою, виділяється в цілому правова позиція ВП і окремо висновок щодо застосування норми права. Були також дискусії, чи потрібно виокремлювати такий висновок у тексті постанови, але практика свідчить про те, що це зручно, і після того, як запрацює електронний суд (ЄСІТС) це значно спростить процедуру внесення рішень до реєстру та індексацію, пошук правових позицій. На сьогодні рішення за новою рекомендованою структурою пишуть вже 65 % суддів ВП. Більш того, ми бачимо, що й судді інших інстанцій починають застосувати відповідну структуру, й адвокати також складають позови і скарги з елементами структурування, які відображають нову структуру рішення ВС.

7. Створення оперативної та зручної системи інформування про «пілотні» судові рішення та правові позиції. Україна дуже пишається тим, що абсолютно всі судові рішення, які ухвалюють суди, потрапляють до ЄДРСР. Але оскільки щороку в Україні ухвалюється більше 5 млн. рішень, серед яких рішення ВС складатимуть більше 100 тисяч (у 2018 році), то розібратися у цій «навалі» звичайній людині і навіть адвокату чи судді дуже важко. Будь-який пошук у реєстрі видає тисячі рішень, продивитись які в сучасного правника немає можливості. Тому дуже важливо сформувавши зручну систему інформування про ухвалені ВС рішення. Для цього ВП на сьогодні запроваджує випуск електронних піврічних бюлетенів та поточних дайджестів практики (щотижневі – огляд усіх постанов ВП, тематичні – огляд рішень ВП у

певній категорії справ, екстрені – у випадку відступу ВП від правових висновків ВС або ВСУ). Ці дайджести будуть публікуватися на ресурсах ВС (сайті, сторінці ВС у фейсбуці, в одному з месенджерів), а також розсилатися через електронну пошту всім судам України, а також усім тим, хто підпишеться на розсилку. Це нова практика, скоріш за все вона ще буде коригуватися. Після її апробації відповідний підхід може бути поширений і на рішення ВС (<https://sud.ua/ru/news/blog/129294-novi-pidkhodi-velikoyi-palati-verkhovnogo-sudu-dozabezpechennya-yednosti-sudovoyi-praktiki>). – 2018. – 23.11).

Блог на сайті «Судебно–юридическая газета»

Про автора: Ян Берназюк, суддя Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду

Як зберегти баланс забезпечення справедливо публічного розгляду справи та дотримання розумного строку

Вирішення публічно-правового спору у розумні строки є одним із ключових елементів принципу верховенства права в адміністративному судочинстві.

У Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України) закріплено, що завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень (ч. 1 ст. 2).

Отже, своєчасність, тобто вирішення публічно-правового спору у розумні строки, поряд з принципами правової визначеності, доступності до правосуддя та ін., є одним із ключових елементів принципу верховенства права в адміністративному судочинстві. Разом з тим, у вітчизняній судовій практиці, так само, як у науковій літературі, не склалося єдиного та відносно стійкого підходу до визначення

критеріїв розумності строків розгляду та вирішення адміністративного спору. При цьому, у рішеннях Європейського Суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) сформувалась певна практика стосовно порушеного питання, яка має бути обов'язково врахована у діяльності адміністративних судів в Україні.

На цій підставі, з'ясування змісту поняття «розумні строки», у тому числі з урахуванням практики ЄСПЛ, в адміністративному судочинстві є актуальною проблемою як для суддів, так і для усіх учасників судового процесу.

У КАС України своєчасність розгляду справи означає дотримання встановлених процесуальним законом строків або дотримання «розумного строку», під яким розуміється найкоротший строк розгляду і вирішення адміністративної справи, достатній для надання своєчасного (без невинуватих зволікань) судового захисту порушених прав, свобод та інтересів у публічно-правових відносинах (п. 11 ч. 1 ст. 4) або встановлений судом строк, який передбачає час, достатній, з урахуванням обставин справи, для вчинення процесуальної дії, та відповідає завданню адміністративного судочинства (ст. 119).

Характерно, що КАС України прямо поняття «розумні строки» використовує лише чотири рази: процедура врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про її проведення (ч. 1 ст. 187); тривалість судових дебатів визначається головною з урахуванням думки учасників справи, виходячи з розумного часу для викладення учасниками справи їх позиції по справі; головуючий може зупинити промовця лише тоді, коли він виходить за межі справи, що розглядається судом, або повторюється, або істотно виходить за визначені судом межі часу для викладення промов у судових дебатах (ч. 7 ст. 225); у випадках скасування нормативно-правового або індивідуального акта або визнання бездіяльності суб'єкта владних повноважень протиправною та зобов'язання вчинити певні дії суд може визначити відповідачу – суб'єкту владних повноважень

розумний строк виконання рішення суду (ч. 6 ст. 245); суд розглядає справи за правилами спрощеного позовного провадження протягом розумного строку, але не більше шістдесяти днів із дня відкриття провадження у справі (ст. 258).

Таким чином, у процесуальному законодавстві поняття «розумний строк» та «своєчасний розгляд» застосовуються у тотожному значенні, зокрема, у розумінні найкоротшого із строків, протягом якого можливо розглянути справу, повно та всебічно дослідити подані сторонами докази, прийняти законне та обгрунтоване рішення. Характерно, що поняття «розумний строк» вживається не лише у відношенні до дій, що здійснюються судом (розгляд справи, врегулювання спору за участю судді), але й також для учасників справи (судові дебати, виконання рішення суб'єктом владних повноважень).

Зміст поняття «розумні строки» в адміністративному судочинстві охоплює собою такі аспекти: 1) розумний строк – це найкоротший з можливих строків розгляду й вирішення адміністративної справи, однак, такий строк не можна ототожнювати із швидким розглядом справи: тривалість розумних строків повинна бути найкоротшою, але достатньою для того, щоб справа була всебічно досліджена судом з наданням оцінки аргументам та доводам учасників справи, які ґрунтуються на поданих ними доказах; 2) на тривалість «розумного строку» мають вплив різні фактори, як об'єктивного (поведінка учасників справи, складність справи, необхідність залучення та дослідження додаткових доказів, завантаженість суду тощо), так і суб'єктивного характеру (поведінка судді та працівників апарату суду).

Отже, складовими елементами розумного строку є періоди (проміжки часу), протягом яких: 1) суд розглядає справу та приймає по ній рішення; 2) здійснює перегляд судового рішення в апеляційному або касаційному порядку, приймає остаточне рішення у справі; 3) остаточне судові рішення набуває законної сили та може бути звернено до виконання; 4) судові рішення виконується.

Стосовно останнього елемента Конституційний Суд України у своєму рішенні № 18-рп/2012 від 13 грудня 2012 року зазначив, що виконання судового рішення є невід'ємною складовою права кожного на судовий захист і охоплює, зокрема, визначений у законі комплекс дій, спрямованих на захист і поновлення порушених прав, свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави.

Розглядаючи справу № 5-рп/2013, Конституційний Суд України у рішенні від 26 червня 2013 року дійшов до висновку про те, що право на судовий захист є конституційною гарантією прав і свобод людини і громадянина, а обов'язкове виконання судових рішень – складовою права на справедливий судовий захист.

Таким чином, вбачається декларування нашою державою права кожного, на чію користь ухвалено судові рішення, на виконання такого рішення. Така обставина як пропуск строку на подання виконавчого документа до виконання не може ставити під сумнів встановлену Конституцією України та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод обов'язковість виконання судового рішення. Тобто, своєчасне виконання судового рішення є невід'ємним елементом права особи на розгляд та вирішення справи у розумні строки.

Крім того, КАС України вимагає від суду при вирішенні справи керуватися принципом верховенства права, відповідно до якого, зокрема, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави (ч. 1 ст. 6), але, при цьому, зобов'язує суд залишити поданий стороною процесуальний документ без руху, без розгляду або повернути його, якщо такий документ (позов, заява, клопотання, зокрема про надання доказів тощо) подані з пропуском строку.

Така ж «діалектика» закладена і у Конвенції, стаття 6 якої гарантує кожному право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом. Безумовно поняття «розумний строк», певним

чином, конкурує з досягненням таких вимог Конвенції як «справедливий і публічний розгляд».

Схожа «процесуальна неузгодженість» міститься і в процесуальному законі у частині вимог суду стосовно оцінки правомірності рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень.

Зокрема, відповідно до ч. 1 ст. 2 КАС України у справах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень адміністративні суди перевіряють, чи прийняті (вчинені) вони, з одного боку, обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії), добросовісно та розсудливо, з іншого боку, своєчасно, тобто протягом розумного строку.

Слід частково погодитися з існуючою у науковому середовищі позицією, що вимогу стосовно розумності строку розгляду справи не можна ототожнити з вимогою швидкості розгляду справи, адже поспішний розгляд справи призведе до його поверховості, що не відповідатиме меті запровадження поняття «розумний строк».

КАС України диференціює тривалість строків (звернення до адміністративного суду, розгляду та вирішення справи, здійснення процесуальних дій тощо) залежно від категорії справи, її складності, кількості учасників справи та інших аспектів.

З цього приводу Конституційний Суд України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України окремих положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та процесуальних кодексів (у частині, що встановлюють скорочені строки звернення громадян до суду та регулюють порядок здійснення окремих процесуальних дій у різних стадіях судового процесу) № 17-рп/2011 від 13 грудня 2011 року роз'яснив, що наведеними нормами встановлені або конкретизовані раніше існуючі процесуальні механізми, що забезпечують судовий процес.

Досліджуючи ці питання, Конституційний Суд України виходив з того, що в Україні права і свободи людини і громадянина захищаються

судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ч. 1-2 ст. 55 Основного Закону України).

При цьому, з посиланням на рішення ЄСПЛ від 10 липня 1984 року у справі «Гінчо проти Португалії», у якому підкреслено, що держави – учасниці Ради Європи зобов'язані організовувати свою правову систему таким чином, щоб забезпечити додержання положень пункту 1 статті 6 Конвенції та вимог щодо судового розгляду упродовж розумного строку, Конституційний Суд України дійшов до висновку, що у процесуальних кодексах лише скорочено строки здійснення окремих процесуальних дій, а змісту та обсягу конституційного права на судовий захист і доступ до правосуддя не звужено. Відтак, наведені зміни не унеможливають ефективного розгляду судових справ, тому не суперечать Конституції України.

Разом з тим, хоча тривалість розумних строків диференційовано в залежності від категорії справи та її складності, критерії розумності строків мають бути уніфікованими у межах адміністративного судочинства.

Так, у Постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання дотримання розумних строків розгляду судами цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення» визначено, що з урахуванням практики ЄСПЛ критеріями розумних строків у цивільних справах є: правова та фактична складність справи; поведінка заявника, а також інших осіб, які беруть участь у справі, інших учасників процесу; поведінка органів державної влади (насамперед суду); характер процесу та його значення для заявника (рішення у справах «Смірнова проти України», «Федіна проти України», «Матіка проти Румунії» та інші).

Судом також підкреслено, що оцінюючи правову та фактичну складність справи, слід враховувати, зокрема, наявність обставин, що утруднюють розгляд справи; кількість співпозивачів, співвідповідачів та інших

учасників процесу; необхідність проведення експертиз та їх складність; необхідність допиту значної кількості свідків; участь у справі іноземного суб'єкта та необхідність з'ясування і застосування норм іноземного права.

Порушення судом розумних строків розгляду справи може бути пов'язано з неправомірною поведінкою судді, яка виражається у безпідставному затягуванні або невжитті заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом, зволіканні з виготовленням вмотивованого судового рішення, несвоєчасному наданні суддею копії судового рішення для її внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень. За такі дії суддю може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності в порядку дисциплінарного провадження (п. 2 ч. 1 ст. 106 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»).

Наприклад, у травні 2018 року Верховний Суд, розглянувши справу за позовом судді Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська до Президента України, встановив, що у 2015 році Вища рада юстиції прийняла рішення № 925/0/15-15 «Про внесення подання Президентіві України про звільнення особи з посади судді Бабушкінського районного суду міста Дніпропетровська за порушення присяги» на підставі виявлення факту умисного затягування суддею строків розгляду справи понад строки, визначені законом. При цьому Вища рада юстиції визначила, що встановлені ВККС порушення судді, допущені під час розгляду справи № 200/17709/13-ц, є грубими, а його дії та бездіяльність такими, що призвели до порушення права сторін на розгляд справи упродовж розумного строку, гарантованого як національними, так і міжнародними правовими актами.

Крім того, порушення розумних строків розгляду справи також може бути наслідком недобросовісних дій учасників справи, що виражається у несвоєчасному поданні доказів, неналежному користуванні процесуальними правами, невиконанні вимог суду, нез'явленні на судові засідання тощо, а також об'єктивними причинами, що існують у судовій системі,

зокрема, її перевантаженість. Окремо недотримання судом строків розгляду справи може бути зумовлено імперативними вимогами ч. 1 ст. 35 КАС України про те, що справа, розгляд якої розпочато одним суддею чи колегією суддів, повинна бути розглянута цим самим суддею чи колегією суддів, за винятком випадків, які унеможливають участь судді у розгляді справи.

На підставі наведеного можна зробити наступні висновки.

На практиці існує певна «діалектика» між обов'язком суду у розумні строки розглянути справу та обов'язком суду вирішити справу обґрунтовано, добросовісно та розсудливо.

Питання про дотримання критеріїв розумності строків вирішується шляхом індивідуальності підходу до визначення тривалості відповідних строків залежно від наступних аспектів: категорія та складність справи, поведінка учасників справи, а також завантаженість суду. При цьому, неправомірна поведінка судді у формі порушенні строків розгляду справи може бути підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Об'єктивними критеріями розумності строків в адміністративному судочинстві є: 1) розгляд та вирішення справи у строки, визначені законом; 2) розгляд та вирішення справи у найкоротші з можливих строків; 3) здійснення процесуальних дій та прийняття судом процесуальних рішень, а також виконання процесуальних обов'язків учасниками справи з безумовним дотриманням встановлених законом або визначених судом строків; 4) своєчасне виконання судового рішення, яке набуло законної сили, зокрема, відкриття виконавчого провадження, а також вжиття заходів до повного виконання рішення суду; 5) можливість відступлення від визначених законом або встановлених судом строків лише з об'єктивних причин, що зумовлені непереборними обставинами, незалежними від волі та поведінки суду та/або учасників справи.

Розумні строки в адміністративному судочинстві – це найкоротші за конкретних обставин строки у межах, визначених законом

або встановлених судом, протягом яких суд здійснює розгляд та вирішення справи, та які дозволяють всебічно та повно дослідити подані сторонами докази, встановити фактичні обставини справи, які мають значення для прийняття законного та мотивованого рішення (<https://sud.ua/ru/news/blog/129577-yak-zberegti-balans-zabezpechennya-spravedlivogo-publichnogo-rozglyadu-spravi-ta-dotrimannya-rozumnogo-stroku>) . – 2018. – 27.11).

Блог на сайті «Обозреватель»

Про автора: Борис Кушнірук, голова експертно-аналітичної ради Українського аналітичного центру

Бюджет-2019: мінімалку підвищать, але криза неминуча

Бюджет-2019 побудований на консервативній основі, прогнозах дохідної і видаткової частин. Це називається збалансованістю, але для мене це в першу чергу його реалістичність. Чи зможемо ми реально зібрати ці доходи і відповідно чи буде у нас джерело для покриття видатків, без нарощування дефіцитів і боргів. Це надзвичайно важливо, бо внутрішні видатки можуть бути різними. Саме незбалансованість бюджету і нарощування боргів привело до тої ситуації, яку маємо зараз. Наступного року маємо заплатити близько 150 мільярдів гривень. І це лише відсотки по боргам. Тобто на обслуговування минулих боргів ми витрачаємо величезні кошти.

Позитивом є те, що вже третій рік поспіль йдемо в межах т.з. первинного профіциту. Якщо прибрати відсотки, які платимо, то витрачаємо менше, ніж збираємо доходів. Цей профіцит дає можливість зменшувати частку боргу від ВВП і зменшується навантаження на бюджет боргів. Це називається макроекономічним позитивом. Люди цього не бачать, але він дуже важливий для виходу із проблем, в які нас загнали попередні уряди.

Чи зможемо наступного року реалізувати бюджет по доходним частинам. Звісно, це залежатиме від ситуації із виборами. Якщо

продовжиться нинішня економічна політика, то так, така можливість у нас буде. Якщо до влади прийдуть популісти, то цілком очевидно, що у нас будуть проблеми з курсом, інфляцією, із зростанням ВВП, особливо з третього і четвертого кварталів.

Наступний рік уряд також закладає підвищення мінімальної зарплати до 4 тис 173 грн. Це цілком припустимо, бо фактично таке підвищення знаходиться в межах показника інфляції. Коли ми йшли на підвищення мінімальної зарплати до 3 тис 200 грн, тоді були змушені це робити, особливо після такого глибокого падіння 2014-2015-их років.

Окрім того є фактори, які не так важливі для 2019-року, але вони неминуче нас очікують у 20-му. На тоді МВФ прогнозує нову хвилю глобальної економічної кризи. Якщо це так,

то ціни на нафту впадуть, що для нас наче і добре, але разом з тим впадуть ціни на наш основний експорт. А це металургія та аграрна продукція. Експортна виручка буде надходити в недостатньому обсязі, відповідно будуть падати і доходи державного бюджету від підприємств, а звідси і тиск на курс і взагалі на збалансованість бюджету.

Тобто у 20-му році ми неминуче будемо в умовах сильного зовнішнього тиску. І якщо до цього ми ще й будемо проводити популістичну політику, то отримаємо ситуацію, яку мали у 2008-2009их роках, коли економіка обвалилася майже на 15%. От чим може завершитись популізм 19-го року (<https://www.obozrevatel.com/economics/analytics-and-forecasts/byudzhet-2019-minimalku-pidvischat-ale-kriza-neminucha.htm>). – 2018. – 23.11).

**ГРОМАДСЬКА ДУМКА
ПРО ПРАВОТВОРЕННЯ
№ 19 (163) 2018**

Інформаційно-аналітичний бюлетень
на базі оперативних матеріалів
Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Редактор Я. Маленко

Комп'ютерне верстання:
А. Бергелська

Підп. до друку 7.12.2018.
Формат 60х90/8. Обл.-вид. арк. 4,1.
Наклад 2000 пр.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Видавець і виготовлювач
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3
siaz2014@ukr.net